

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905. Första Kammaren. N:o 34.

Onsdagen den 12 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 58, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition om viss ändring af § 15 i Kungl. Maj:ts förnyade förordning angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända, den 16 maj 1890.

Föredrogos och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott n:o 2 de under gårdagen väckta och då bordlagda motionerna, n:o 50, af herr *von Möller*, och n:o 51, af herr *Sandqvist*, båda i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående försäljning af vin och maltdrycker.

Vid föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets nästlidne dag bordlagda memorial, n:o 10, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran bankoutskottets sistlidne dag bordlagda memorial n:o 9, äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 50—52.

Föredrogs Andra Kammarens nästlidne dag bordlagda protokollsutdrag, n:o 280, innefattande delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till hämmande af tuberkulossjukdomens utbredning.

Herr vice talmannen: Då en framställning af enahanda innehåll som den, hvilken Andra Kammaren enligt föreliggande protokollsutdrag godkänt, redan den 8 innevarande månad blifvit af Första Kammaren vid behandling af dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6 afslagen, tillåter jag mig hemställa, att delgifningen af Andra Kammarens beslut i detta ärende ej måtte till något vidare yttrande föranleda.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel, omfattande anslagen till sjöförsvaret.

Punkten 1.

Afdelningen I.

Mom. a) — d).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Mom. e).

Ifrågasatt ökning af marinintendenturkårens personal.

Under åberopande af statsrådsprotokollet öfver sjöförsvarsärenden den 14 januari 1905 hade Kungl. Maj:t uti statsverkspropositionen under femte hufvudtiteln, punkten 1, föreslagit Riksdagen att godkänna bland annat stat för flottans marinintendenturkår af den lydelse, bilagan 5 vid åberopade statsrådsprotokollet utvisade.

Utskottet hade i nu föredragna moment på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts framställning om ökning af marinintendenturkårens personal.

Herr statsrådet Virgin: Med anledning af statsutskottets hemställan i förevarande punkt ber jag att få lämna några upp-

lysningar, som icke synas hafva varit för utskottet tillgängliga. Utskottet säger nämligen på sid. 100: »Beträffande slutligen den af Kungl. Maj:t föreslagna ökningen af *marinintendenturkårens* personal med en marinintendent af 2:a graden och en marinunderintendent har utskottet inhämtat, att för närvarande sju befattningar inom denna år 1903 omorganiserade kår äro obesatta»; och på denna grund anser utskottet olämpligt att öka personalen med de två begärda befattningarna. Det är alldeles rätt, att sju befattningar där varit vakanta, men därmed förhåller sig på följande sätt. Vid kårens omorganisation år 1903 ställdes dessa sju platser på vakans, emedan de medel, som äro för desamma uppförda på stat, voro behöfliga för att aflöna personer på äldre stat, som icke ville gå in på den nya staten och på grund af innehafvande fullmakter ej heller voro därtill skyldiga. Till dessas aflöning måste ju medel beredas. Emellertid hafva vissa af dessa personer numera afgått, så att nu för detta ändamål användas blott aflöningsmedel, afsedda för fem befattningar. De vakanta platserna äro således nu två och icke sju, men på grund af den tillkomst af ny personal, som är att vänta innan årets slut, torde äfven dessa platser vid den tiden vara besatta; och under nästa år kommer personalens ökning att medföra, att där bli fyra surnumerärer. Således synes det af statsutskottet anförda skälet icke äga giltighet.

Vidare säger utskottet, att utskottet under en annan punkt, n:o 16, icke funnit sig kunna till alla delar biträda Kungl. Maj:ts framställning om nyanskaffning af fartygsmateriel, och att, enär fartygsantalet sålunda blir mindre än Kungl. Maj:t tänkt sig, man äfven bör kunna reda sig med mindre personal i marinintendenturkåren. Men de fartyg, till hvilka utskottet ej velat förorda anslag, äro af den beskaffenhet, att på dem kommenderas icke någon personal som tillhör denna kår; och således kommer den omständigheten, att nyanskaffningen af fartyg enligt utskottets förslag blir mindre, än hvad Kungl. Maj:t tänkt sig, icke att inverka på behovet af personal vid marinintendenturkåren.

Då utskottet står enigt, är det väl fåfängt att kämpa emot en så mäktigt institution, men jag har velat upplysa om förhållandet, på det enhvar må kunna närmare döma i frågan och finna, att Kungl. Maj:ts förslag härutinnan var fullt motiveradt.

Friherre Palmstierna: De upplysningar, som herr statsrådet och chefen för kungl. landtförsvarsdepartementet nu lämnat, voro icke för utskottet bekanta; men jag är öfvertygad om, att de dock icke skulle hafva ändrat utskottets åsikt om själfva saken. År 1903 skedde ju den stora omorganisationen af denna kår; och visserligen afprutades då ett par platser, men först efter öfverläggning med — jag vill icke säga direkt vederbörande, men näst intill, och den sålunda inskränkta personalen ansågs då ännu tillräcklig. När

Ifrågasatt ökning af marinintendenturkårens personal.
(Forts.)

*Ifrågasatt ökning af marinin-
intendentur-
kårens
personal.
(Forts.)*

nu därtill kommer, att enligt de lämnade upplysningarna två platser fortfarande äro vakanta, synes det ju, att man ökat personalen ganska häftigt och borde kunna reda sig med densamma öfver året 1906, helst som ju de redan tillsatta marininintendenterna äro icke blott betydligt fler utan äfven betydligt bättre utbildade än de tjänstemän, som för motsvarande göromål funnos förut. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande moment hemställt.

*Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.*

Mom. f.)

Kungl. Maj:t hade vidare enligt åberopade statsrådsprotokoll föreslagit Riksdagen att godkänna stater för flottans mariningenjörkår och för mariningenjörkadetter och mariningenjörstipendiaterna af den lydelse, bilagorna nr:is 6 och 7 vid statsrådsprotokollet öfver sjöförsvärens ärenden den 14 januari 1905 utvisade, att genomföras, hvad förstnämnda stat beträffade, i mån af afgang från flottans mariningenjörstat.

Utskottet hade i föreliggande moment af andragna skäl hemställt, att Riksdagen måtte godkänna följande förslag till stat för flottans mariningenjörkår, att genomföras i mån af afgang från flottans mariningenjörstat.

Stat

för mariningenjörkåren.

Antal.		Kr.		ö.	
1	Marinöfverdirektör:				
	fast arvode	8,000	—		
	dagaflöning à 6 kronor	2,190	—	10,190	—
1	Marindirektör af 1:a graden:				
	lön	6,000	—		
	dagaflöning à 5 kronor	1,825	—	7,825	—
1	Marindirektör af 1:a graden	—	—	7,825	—
1	Marindirektör af 2:a graden:				
	lön	5,000	—		
	dagaflöning à 5 kronor	1,825	—	6,825	—
4	Transport	—	—	22,665	—

Antal.		Kr.	ö.	Kr.	ö.
4	Transport	—	—	22,665	—
2	Marindirektörer af 2:a graden	—	—	13,650	—
1	Mariningenjör af 1:a graden, 1:a löne-				
	klassen:				
	lön	4,500	—		
	dagaflöning à 4 kronor	1,460	—	5,960	—
6	Mariningenjörer af 1:a graden, 1:a				
	löneklassen	—	—	35,760	—
1	Maringenjör af 1:a graden, 2:a löne-				
	klassen:				
	lön	3,500	—		
	dagaflöning à 4 kronor	1,460	—	4,960	—
2	Mariningenjörer af 1:a graden, 2:a				
	löneklassen	—	—	9,920	—
1	Mariningenjör af 2:a graden:				
	lön	3,000	—		
	dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	4,095	—
3	Mariningenjörer af 2:a graden	—	—	12,285	—
1	Extra ingenjör:				
	arfvide	2,000	—		
	dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	3,095	—
3	Extra ingenjörer	—	—	9,285	—
1	Stationsingenjör:				
	lön	4,500	—		
	tjänstgöringspenningar	1,000	—	5,500	—
1	Stationsingenjör	—	—	5,500	—
1	Miningenjör:				
	lön	4,500	—		
	tjänstgöringspenningar	500	—	5,000	—
1	Miningenjör	—	—	5,000	—
1	Torpedingenjör:				
	lön	4,500	—		
	tjänstgöringspenningar	500	—	5,000	—
2	Torpedingenjörer	—	—	10,000	—
1	Elektroingenjör:				
	lön	4,500	—		
	tjänstgöringspenningar	500	—	5,000	—
1	Elektroingenjör	—	—	5,000	—
33	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis	—	—	10,200	—
	Summa kronor	—	—	187,875	—

Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)

Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)

Anmärkningar:

1:o. För stations-, min-, torped-, eller elektroingenjör, som åtnjuter boställe i kronans hus, minskas fasta lönen med 400 kronor i Karlskrona och 500 kronor i Stockholm.

2:o. Till öfrig personal vid mariningenjörkåren, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för flottan bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år beräknadt belopp af

	vid Karlskrona station	vid Stockholms station
för marinöfverdirektör	—	1,200 kronor
» marindirektör	600 kronor	1,000 »
» mariningjör af 1:a graden	400 »	500 »
» mariningjör af 2:a graden och }	300 »	400 »
» extra ingenjör		

3:o. För min-, torped- och elektroingenjör höjes lönen efter 5, 10, 15 och 20 års väl vitsordad tjänstgöring, hvarje gång med 500 kronor, och för stationsingenjör efter 5, 10 och 15 års sådan tjänstgöring, hvarje gång med 500 kronor.

Grefve Klingspor: I denna punkt rörande omorganisation af mariningenjörkåren har jag ej kunnat i allo biträda utskottets förslag. Som herrarna veta, har Kungl. Maj:t föreslagit, att de blifvande mariningenjörerna skulle, efter uppflyttning i 7:2, följa med på en expedition och där tjänstgöra som eldare samt, sedan de därpå aflagt mogenhetsexamen, gå igenom 6:te klassen i sjökrigsskolan, därefter tekniska högskolan i 4 år och därefter tjänstgöra som stipendiater i 2 år. Denna kurs för de blifvande mariningenjörerna skulle således omfatta 7 år. Utskottet har ansett denna tid alltför lång och föreslår, för att få kursen endast 6-årig, att detta år vid sjökrigsskolan skulle bortgå. Emot detta förslag har jag reserverat mig; jag anser det vara af den yttersta vikt, att dessa mariningenjörer få gå igenom sjökrigsskolans 6:te klass för att därunder få tillfälle att göra bekantskap med de blifvande sjöofficerarne och känna sig mera tillhöra sjövapnet samt för att lära sig en del militära ämnen, såsom sjölag, krigslag och reglementen m. m., samt få deltaga i fartygsmanövrer. Det är väl äfven högst viktigt, att de lära känna fartyget just under manöver och exercis. Vidare skulle de under detta år vid sjökrigsskolan fullgöra sin värnplikt, hvilket för dem medför stora förmåner.

Utskottet har, som jag nyss nämnde, anført såsom skäl för sin hemställan, att en utbildningstid af 7 år vore för lång. Jämför man emellertid förhållandet här med hvad som gäller i andra länder, t. ex. i Tyskland, där utbildningstiden för mariningenjörer lär vara 8—9 år, så synes ju i jämförelse härmed 7 år icke vara för mycket. De löner, som erbjudas dem, då de en gång blifva ordinarie mariningenjörer, äro ju också tämligen rikliga och torde locka dem att söka sig in på denna bana. Jag tror därför, att en 7-årig kurs är för ändamålet lämplig, och särskildt håller jag före, att man genom att taga bort detta år vid sjökrigsskolan

tager bort kanske det allra viktigaste ledet i deras utbildning. Jag har därför måst reservera mig i denna punkt, men jag har intet yrkande att framställa.

*Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Visserligen har intet yrkande gjorts af den föregående ärade talaren, men då han framställde en del anmärkningar mot utskottets förslag, skall jag tillåta mig att litet närmare redogöra för detta. Kungl. Maj:ts förslag går därpå ut, att ynglingen, då han i skolan tagit examen till högsta klassen, skulle under den följande sommaren likasom under sommaren närmast efter mogenhetsexamen tjänstgöra ombord på flottan dels såsom eldare och dels i maskinrummen, detta för att hans uppmärksamhet och intresse skola genast riktas på hvad som behöfves för sjövapnet. Förslaget i denna del är ock af utskottet antaget. Men sedan har Kungl. Maj:t föreslagit, att ynglingen skulle tillbringa ett år vid sjökrigsskolan, innan han genomginge den 4-åriga kursen vid tekniska högskolan och därefter tjänstgjorde såsom stipendiat under 2 år. Utskottet har för sin del funnit antagligt, att en så lång utbildningstid skulle försvåra rekryteringen och frågat sig hvad som kan göras till utbildningstidens förkortning. Man har då tänkt på detta år vid sjökrigsskolan; det är något, som ynglingen fäster sig vid, ty han kommer därigenom på sätt och vis efter sina kamrater från skolan. Och vidare är det icke sagdt, att han kommer in i denna tämligen väl affönade mariningenjörkår, ty enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle af 6 ynglingar, som antagas till denna utbildningskurs, endast *en* efter 8—9 år lyckas få anställning vid mariningenjörkåren; och denna utsikt torde icke vara så lockande, att man för den lilla framtidschansen vill förlora ett år. Under det året skulle dessa ynglingar, enligt hvad å sid. 29 upplyses, erhålla undervisning i en mängd ämnen, men beträffande en del af dessa gäller, att de antingen haft undervisning däri redan före mogenhetsexamen eller ock få sådan, och mycket bättre och fullständigare, vid tekniska högskolan, hvilket gäller ämnena skeppsbyggeri, ångmaskinlära, matematik, mekanik och verkstadsarbeten. Hvad franska och engelska språken beträffar hafva de ju däri aflagt mogenhetsexamen. Utöfver dessa ämnen skulle de i sjökrigsskolan studera gymnastik, revolverexercis och skjutning, som väl icke torde vara till någon nytta för denna civil-militära kår, samt vidare vapenlära, sjökrigskonst, torpedlära, reglementen, krigs- och sjölagar. Men att för de ämnena sitta bort ett helt år syntes utskottet vara en alltför stor oppoffring. Då dessutom dessa aspiranter enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag skulle under 5—6 somrar vara ute på sjön 2—3 månader årligen, torde de, intelligenta som de få förutsättas vara, hinna under den tiden lära sig hvad som behöfves af sjökrigskonst, lagar och reglementen.

Vid behandlingen af denna fråga har det lagts synnerlig

Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)

vikt vid att ingenjöraspiranterna under detta år skulle kunna knyta bekantskap med de blifvande sjöofficerarne. Men detta måtte väl kunna medhinnas äfven under de 5—6 somrarnas kommandering. Under den tiden har man ock tillfälle att, undan för undan, allt under det de fortsätta sina egentliga studier, göra dem uppmärksamma på de speciella fordringar, som sjövapnet ställer och som följaktigen böra af dem uppmärksammas vid deras studier å tekniska högskolan.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle dessutom dessa ynglingar tillerkännas vissa särskilda undantagsförmåner, som icke syntes utskottet tilltalande. De skulle icke betala någon afgift vid sjökrigsskolan, ej heller vid tekniska högskolan; men ännu mera, de skulle ha företräde till plats vid tekniska högskolan. Då man vet, huru trångt där är, huru många som få vänta undan för undan, synes detta olämpligt. Det är rättvist, då såsom nu de, som hafva bästa betygen, komma först in; men här skulle dessa, oberoende däraf, ha företrädesrätt till inträde. De, som nu få vänta ett år på inträde vid tekniska högskolan, kunna under tiden genom verkstadsarbete vinna ökad duglighet för sina kommande studier, men icke kan man säga, att i det afseendet ett års studier vid sjökrigsskolan i gymnastik och revolverexercis samt reglementen kan motsvara ett års verkstadsarbete.

Detta har gjort att utskottet trott, att man skulle få de bästa ingenjörerna genom att stryka detta år vid sjökrigsskolan, men ställa i utsikt för ganska många att få fullgöra sin värnplikt under dessa sjökommenderingar på somrarna och att, sedan de genomgått tekniska högskolan, erhålla stipendier för studier vid utländska verkstäder. Hufvudvillkoret för att få goda ingenjörer är väl dock att ge dem goda löner och goda pensioner och laga, att det finns tillräckligt många platser. I dessa hänseenden har utskottet till alla delar biträdt Kungl. Maj:ts förslag; och tillåter jag mig därför yrka bifall till utskottets hemställan äfven i öfriga delar.

Herr Lindman: Det är med en viss tillfredsställelse man måste erkänna, att utskottet i det hela välvilligt behandlat Kungl. Maj:ts förslag beträffande mariningenjörkåren. Men efter min mening måste man däremot beklaga, att utskottet ansett sig böra föreslå att rycka ut ett år ur utbildningen för dessa ingenjörer och därtill ett så viktigt led i deras utbildning som det af Kungl. Maj:t föreslagna året vid sjökrigsskolan. Det är af flera skäl, jag anser synnerligen önskvärdt, att Riksdagen måtte i den delen bifalla den kungl. propositionen.

Den ärade ordföranden å utskottsafdelningen har framhållit och utskottet likaså, att ingenjöraspiranterna under detta år skulle läsa flera ämnen, hvilka de skulle läsa vid tekniska högskolan. Han nämnde sedan, att det emellertid tillkom åtskilliga ämnen,

men därvid fäste han sig särskildt vid gymnastik, revolverexercis och skjutning, hvaremot han halkade lättare öfver ämnena vapenlära, sjökrigskonst, torpedlära, reglementen, krigs- och sjölagar; och det är dessa ämnen, som härvid äro de viktigaste, särskildt vapenlära, sjökrigskonst och torpedlära. Gifvet är, att en civilmilitär person, som i likhet med dessa ingenjörer skall tjänstgöra ombord på örlogsfartyg, måste ha den allmänna militäriska åskådning, som endast kan förvärfvas vid en militär undervisningsanstalt. Han skulle där få en uppfattning om hela flottans tjänst, som för hans kommande verksamhet blefve af mycket stor betydelse. Man anmärker nu just, att en mariningenjör kommer ut på sjön och sitter som chef för en stor personal af maskinister och eldare, utan att någonsin hafva haft tillfälle studera vederbörande reglementen eller krigs- och sjölagar. Sådant kan naturligtvis icke vara lämpligt; och häri ligger, enligt min tanke, ett viktigt skäl för att behålla detta år vid sjökrigsskolan.

Man säger, att en utbildningstid af 7 år är för lång, för att unga män skulle vilja gå in vid denna kår. Nu är ju emellertid förhållandet, att inträde vid tekniska högskolan i regel ej vinnes samma år som mogenhetsexamen afläggas. I den nuvarande kursen å fackskolan för maskinbyggnadskonst vid tekniska högskolan hafva af 33 elever endast 13 kommit in samma år, de tagit studentexamen; de öfriga 20 ha fått vänta ett eller två år. Och då eleverna i höstas sökte inträde, funnos där 61 sökande, af hvilka blott 32 blefvo antagna eller sålunda omkring hälften. Då nu således en stor del af dessa unga män måste gå och vänta på inträde vid tekniska högskolan, kan man med skäl fråga, hvarför man icke skulle låta dem begagna väntetiden till detta studieår vid sjökrigsskolan, som föreslagits af de sakkunnige, hvilka till-satts för afgifvande af yttrande i denna fråga, sakkunnige, bestående af en öfverdirektör, en direktör och två officerare, och som vidare tillstyrkts af alla myndigheter hela vägen med undantag endast af stationsbefälhafvaren i Stockholm, hvilken, enligt hvad utskottet med glädje konstaterar, afstyrkt förslaget. Men alla öfriga ha tillstyrkt det.

Den siste ärade talaren sade, att ett år i uppfostran är något, som ynglingar fästa sig mycket vid. Ja, det är mycket sant; naturligtvis söker enhvar komma fram så fort som möjligt på den bana, han valt. Men då man vet, att största delen af dessa ynglingar måste få gå och vänta ett år i alla fall, borde de väl gärna se, att de under det året bereddes en eljest felande utmärkt utbildning för sitt blifvande kall.

Den siste ärade talaren sade också, att det blir endast en af dessa ynglingar kvar vid mariningenjörkåren och att detta skulle verka nedslående. Jag är icke säker på, att detta är fallet. Jag tror, att dessa ynglingar, som genomgått denna 7-åriga kurs, som

*Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)*

Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)

hafva tjänstgjort på fartyg som eldare och maskinister och som genomgått sjökrigsskolekursen, äro så väl utbildade, att den privata fartygsbyggnadsindustrien skall med största glädje taga emot dem. Jag tror icke, att vi hittills i vårt land haft ynglingar, utbildade på så fullständigt sätt, som dessa skulle blifva, utan man har endast haft att tillgå sådana, som en tid varit utomlands och där genomgått en högre fackskola. Jag skall icke vidare uppehålla mig vid denna sak.

Det är emellertid ett skäl, som framför alla andra, enligt min uppfattning, talar för att Kungl. Maj:ts förslag bör bifallas. Jag ber att få redogöra därför. Enligt Kungl. Maj:ts förslag skall den unge mannen gå tolf månader vid sjökrigsskolan. Följaktligen går det bort 12 månader för honom. Enligt statsutskottets förslag skola dessa tolf månader tagas bort, men i stället skall han fullgöra 10 månaders tjänstgöring såsom värnpliktig. När man nu ställer dessa saker emot hvarandra, å ena sidan 12 månaders undervisning i sjökrigsskolan i regelrätt utbildning för hans yrke och å andra sidan 10 månaders öfning såsom vanlig värnpliktig, så kan man knappast tveka, att det är bättre att bibehålla året i sjökrigsskolan. 2 månader är det, som hela skillnaden utgör.

I sammanhang härmed anser jag naturligtvis, att de stipendier, som föreslagits af Kungl. Maj:t, böra bifallas. Jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag till stat för mariningenjörkåren, mariningenjörskadetter och mariningenjörstipendiarer bör af kammaren godkännas. Jag yrkar alltså bifall därtill och afslag å utskottets hemställan.

Herr Åkerman: För min del kan jag icke biträda den siste talarens åsikt utan ställer mig på utskottets sida. Det synes mig nämligen vara ganska oegentligt, om ett års studier i sjökrigsskolans 6 klass skulle komma att betinga, att de ynglingar, som uppfyllt sagda villkor, skulle få företrädesrätt till tekniska högskolan framför de inträdessökande, som genom praktik förskaffat sig förberedande insikter uti de industrier, som de genom studier vid tekniska högskolan vilja söka göra sig kompetenta att såsom ingenjörer befordra. Det vore enligt mitt förmenande vidare egendomligt, om, när bara en mindre del af de 6 ynglingar, hvilka årligen skulle antagas till mariningenjöraspiranter, kunde komma att blifva mariningenjörer, äfven de öfriga skulle kunna få sådant gagn utaf att hafva gått ett år i sjökrigsskolan, att man icke borde med fog anse den tiden vara bortkastad. Den föregående talaren sade, att de därigenom skulle få en utbildning, som eljest icke komme öfriga ingenjörämnen till del. Men icke har väl den, som ej blir mariningenjör utan skeppsbyggare eller ångmaskinskonstruktör, någon nytta af att under ett år, jämte ämnen, som han sedan i större omfång får studera vid tekniska högskolan, lära sig krigskonst, vapen-

lära och krigslagar, utan för en civilingenjör lärer väl ändock det ifrågasatta sjökrigsskoleåret få betraktas såsom bortkastadt.

Vore jag öfvertygad om att åtminstone de, som skola blifva mariningenjörer, kunde få det gagn af detta år, som därmed är afsedt, skulle det i alla fall icke vara mig så motbjudande, om ett sådant offer af ett år gjordes, men jag kan för min del icke ens förstå, att detta år vid sjökrigsskolan kan medföra den verkan, att de blifvande mariningenjörerna därigenom skulle komma att behörigen sätta sig in i de sjömilitära förhållandena. Vore det som i Tyskland och framför allt i England, där mariningenjörerna skola, ända till dess underløjtnantsgraden ernåtts, göra alldeles samma studier som de, hvilka sedan skola blifva sjöofficerare, då vore det lätt begripligt, att dem emellan skulle ernås en sammansmältning, som kunde blifva till verkligt gagn.

Jag har dess värre hört uppgifvas — jag känner det icke af egen erfarenhet — att förhållandet mellan sjöofficerare och mariningenjörer ej alltid skulle vara alldeles så som sig bör, utan att de senare under sjööfningar alltför ofta lära blifva för mycket förbisedda. Om en sådan kastanda kan göra sig gällande mellan mogna män, så fruktar jag, att den än lättare skulle uppträda emellan ynglingar i sjökrigsskolans sjätte klass, när sex ingenjörsaspiranter blefve införda bland en mängd sjökadetter, som varit kamrater sedan 5 år tillbaka. Jag fruktar, att kastandan icke så lätt öfvervinnes, utan snarare kommer att göra sig mera gällande vid sjökrigsskolan än när f. d. sjökadetterna blifvit sjöofficerare och mariningenjörernas aspiranter blifvit mariningenjörer. Jag betviflar med andra ord, att de med det ifrågasatta året vid sjökrigsskolan afsedda fördelarna skulle komma att verkligen uppnås.

Den siste ärade talaren berörde också frågan om det af utskottet i sin helhet afstyrkta förslaget beträffande stipendier för dessa ynglingar under deras studietid i tekniska högskolan. Det skulle vara såsom ett lockbete, som en ersättning för sjökrigsskoleåret, hvilket blefve alldeles bortkastadt för dem, som icke sedermera kunde få anställning som mariningenjörer. Men detta strider alldeles mot hvad som i andra fall är brukligt vid tekniska högskolan. Där göra alla de, som skola in på bergsstaten eller på väg- och vattenbyggnadskåren, sina studier. Alla arkitekter, som skola in vid öfverintendentsämbetet, utbildas också där. För ingen af alla dessa aspiranter till statstjänster finnas några motsvarande statsstipendier, utan eleverna få täfla om de stipendier, som hufvudsakligen af privatpersoner äro anslagna till de elever, som mest utmärka sig under studietiden vid läroverket. Mig synes, i likhet med utskottet, att blifvande mariningenjörer böra genomgå tekniska högskolan på samma sätt som öfriga till samma afdelning hörande elever, och jag ber därför, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)*

Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)

Herr Lindman: Jag ber om ursäkt för att jag än en gång besvärar kammaren, men det skall blifva så kort som möjligt. Jag ber endast att med ett par ord få bemöta den siste ärade talaren.

Han sade nämligen, att det icke är nyttigt för andra ynglingar att genomgå sjökrigsskolan än dem, som skola blifva mariningenjörer, d. v. s. att de, som icke blifva mariningenjörer, hafva ingen nytta af det året. Ja, det är alldeles gifvet, att de icke hafva någon direkt nytta däraf — de kunna hafva nytta af det ändå, men icke direkt — men det är ej heller meningen eller afsikten, att detta år skall vara till nytta för annan än den, som stannar kvar vid kåren. Det är för dem, som det är behöfligt.

Jag vet icke riktigt, hvarifrån den siste talaren fått talet om kastandan mellan sjöofficerarne och mariningenjörerna. Det fanns en tid för flere år sedan, då mariningenjörerna icke voro tjänstgörande på sjön. Det kan man ju erkänna, att då ansågo officerarne, att ingenjörerna icke hade kännedom om de fordringar, som borde ställas på materielen, därför att de icke visste, huru den materielen användes. Det förhållandet är emellertid slut. Det tjänstgör numera ingenjörer på alla våra 1:sta klassens pansarbåtar. Jag har själf haft tillfälle under sista sommaren att i 3 veckors tid se och med egen uppfattning erfarar, att det icke finnes ett spår till den kastanda, som den ärade talaren omnämnde. Jag kan icke förstå, hvarifrån det talet kunnat komma, ty någon kastanda existerar icke.

Det är väl emellertid alldeles gifvet, att en ingenjör, som skall bygga ett örlogsfartyg, som är en så komplicerad inrättning som det är med alla sina maskinanordningar, måste hafva varit ombord och lärt sig, *huru* de vapen skola verka, som han skall som ingenjör ställa upp i detta fartyg, och *hvar* dessa vapen skola uppställas. Han kan konstruera ut det på ritningen och säga, om jag ställer det där eller där, blir det lämplig-jämnvikt, men först sedan han själf fått se verkan af kanoner och torpeder, kan han med säkerhet bestämma på ritningen, hvar dessa vapen skola ställas. Då staten behöfver skickliga mariningenjörer och då staten hittills icke kunnat få detta, därför att dessa mariningenjörer för att blifva verkligen skickliga måste underkasta sig 2-årig kurs vid utländska högsolor och att anställas på utländska varf, så är det väl alldeles gifvet, att man icke kan klandra, att staten skulle med ett litet stipendium uppmuntra dem, som staten så väl behöfver, att gå in vid denna kår. Jag anser, att denna kår icke kan jämföras med de yrkesgrenar, som den siste talaren anförde.

Slutligen ber jag ytterligare få betona, att på denne yngling, som man har så mycket bekymmer om att han får för lång kurs genom detta år vid sjökrigsskolan, lägger man likväl 10 månaders tjänstgöring som vanlig värnpliktig, hvilket icke har en tiondedel så stor betydelse för honom som den andra kursen.

Friherre Palmstierna: Med anledning af den siste ärade talarens anförande skall jag be att få göra ytterligare ett par erinringar. Han talade mycket riktigt om nödvändigheten för en mariningenjör att känna till fartyg och veta, huru kanonerna skola stå och huru de verka, när han skall konstruera fartyg. Det har också utskottet föreställt sig. Det har ju antagit, att han 5 à 6 somrar som yngling skulle vara ombord på fartyg och där studera det, vidare att han skulle vara 2 år vid en utländsk verkstad, där de byggde fartyg, och sedan att han årligen skulle deltaga i sjöexpeditionerna. Man föreställde sig då, att han med sin utvidgade tekniska kunskap och såsom mogen man mycket bättre skulle kunna göra sina reflexioner och studera, huru dessa maskiner och kanoner borde placeras, än om han efter nyss tagen studentexamen vistades ett år vid sjökrigsskolan.

Vidare är det en sak, som den föregående talaren framhöll, nämligen aspirantens 10 månaders tjänstgöring som värnpliktig. Utskottet har icke sagt, men förutsatt, att när denne 5 à 6 somrar i rad, hvarterda året 2 à 3 månader, varit på sjön, skulle han därmed hafva fullgjort sin värnplikt, på samma sätt som man underlättar värnpliktens fullgörande för öfriga studerande vid tekniska högskolan. Således går icke denna tid förlorad.

Vidare yttrade han, att inträdessökande vid tekniska högskolan ofta få vänta och framhöll, att af 61 sökande det blott var 32 stycken, som kommo in genast det året, och att ett annat år var det blott 13 af 33 sökande, som kommo in. Ja, hvilka kommo in? Jo, de bästa. Och hvilka voro de, som fingo vänta? Jo, naturligtvis de, som icke voro de bästa. Det är icke med de senare, som utskottet velat jämföra mariningenjörerna.

Herr statsrådet Virgin: Det lär väl icke kunna väntas af mig att vara särskildt hemmastadd i detaljerna af den utbildning, som erfordras för en mariningenjör, för att han skall kunna fullgöra de mycket maktpåliggande uppgifter, som komma honom till del under hans tjänstgöring. Det synes mig emellertid — något som äfven af åtskilliga talare framhållits — så tydligt, att det förefinnes behof af att dessa mariningenjörer få den möjligast mångsidiga utbildning och särskildt den största utbildning uti sjökrigsvetenskap, för att dessa ingenjörer skola kunna under alla förekommande förhållanden fullgöra sina skyldigheter. För öfrigt är det just dessa skäl, som nu blifvit anförda, som föranledt, att Kungl. Maj:t föreslagit denna utbildning för mariningenjörerna. Det vore ju således att önska, att detta förslag vunne Riksdagens bifall.

Jag skulle vilja tillägga ett par ord angående de förhållanden eller, rättare sagdt, de missförhållanden, som påstått äga rum emellan mariningenjörer och sjöofficerare. Det har ju redan af en synnerligen sakkunnig person dementerats, att ett sådant miss-

*Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)*

Angående
stat för flot-
tans marin-
ingenjörkår.
(Forts.)

förhållande skulle äga rum, men jag för min del kan för öfrigt icke tänka mig sammanhanget uti den tankegång, som den ärade talaren hade, då han sade, att om ett sådant missförhållande ägde rum mellan mariningenjörer och sjöofficerare på sjön, hvad skulle då icke blifva förhållandet i sjökrigsskolan? Man borde väl vända om frågan och säga, att om det skulle komma i fråga att mariningenjörer och sjöofficerare icke draga jämnt, hvilket icke är förhållandet, vore det bäst söka utplåna en sådan kastanda, såsom den ärade talaren uttryckte sig, eller en sådan yrkesskillnad. Det vore bäst att söka låta dessa båda element under uppfostringstiden samarbete och därigenom bättre förstå hvarandra. Detta är en parentes, som herrarne kanske anse alldeles onödig, då vi fått höra, att en sådan kastanda icke äger rum, men i allt fall, om den skulle finnas, vore det just ett skäl till att låta mariningenjörerna gå ett år i sjökrigsskolan.

Samme talare nämnde dessutom, att det vore olämpligt att skapa särskilda arfvoden eller stipendier. Därigenom skulle man nämligen skapa lockbeten. I detta ord ligger ju en antydning om att det skulle vara en orätt att locka en person från en bana till en annan. Jag hemställer emellertid för min del till herrarne, om icke hvarje aflöningsförmån skulle kunna kallas ett lockbete. Man fäster ju i allmänhet goda löneförmåner vid sådana platser, dit man vill hafva dugligt och praktiskt folk, men orätt är det väl icke att bjuda god aflöning, när man vill hafva dugliga personer och goda krafter.

Då det synes mig otvifvelaktigt att mariningenjörernas utbildning skulle i hög grad vinna genom den föreslagna kursen, vill jag endast uttala den förhoppningen, att hvad herr Lindman yrkat måtte blifva kammarens beslut.

Friherre Gripenstedt: Jag är visserligen öfvertygad om att sjökrigsskolan är en utmärkt god utbildningsanstalt, men om den har den betydelse för mariningenjörerna, som man här velat påstå, lämnar jag därhän, i synnerhet som detta år vid sjökrigsskolan skulle genomgåas af dem så långt förut, innan de komma i tjänstgöring såsom färdiga mariningenjörer. Det undras mig om hvad de inhämtat i sjökrigsskolan då kan blifva dem till så stor nytta. Det har redan sagts af en annan talare, herr Åkerman, att om mariningenjörerna, såsom förhållandet är utomlands i Tyskland och framför allt i England, hade samma utbildning som sjöofficerarne, vore det en annan sak. Jag vill ock påpeka, att när de sakkunniga föreslogo detta år vid sjökrigsskolan, så var det deras tanke, att dessa mariningenjörer skulle bilda en militär kår. Detta har man numera frångått. Kungl. Maj:t har föreslagit, att de skola bilda en civil-militär kår. Detta synes mig vara en ganska väsentlig skillnad.

Nu är äfven framhållet att kamratskapet och samarbetet skulle vinna så mycket på, om blifvande mariningenjörerna och sjöofficrarne finge göra bekantskap redan i sjökrigsskolan. Ja, vore man viss om att ett år vid sjökrigsskolan hade den kraftiga verkan, borde man hålla därpå, men jag tror att man öferskattar också den sidan af saken. Jag hemställer, om vistelsen vid sjökrigsskolan är ett så ofelbart medel för sammanhållningen ens inom själfva officerskåren vid flottan. Man vet ju, att också där kunna förekomma åtskilliga slitningar. Jag tror då icke, att ett år därstädes kan hafva så stor betydelse för mariningenjörernas och sjöofficrarne samarbete med hvarandra, som man velat påstå. Att utbildningen vid sjökrigsskolan är nyttig och vore ett plus, går jag gärna in på. Det erkänner också utskottet, men det anser icke, att sjökrigsskolan är nödvändig för mariningenjörerna. Jag tror, att utskottet har rätt. Tid är penningar. Jag anser, att man får se litet till, att man sparar tid för dessa mariningenjörer, helst man utan risk kan förkorta deras studier med ett år.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till hvad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad, jämväl i hvad anginge stat för mariningenjörkadetter och mariningenjörstipendiater, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Afdelningarna II och III äfvensom punkterna 2—6.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Afdelningen I.

Mom. a).

Kungl. Maj:t hade under punkten 6 af femte hufvudtiteln föreslagit Riksdagen, bland annat, att medgifva, att för lektor vid sjökrigsskolan måtte bestämmas följande löneförmåner att gälla från och med år 1906:

fem lönegrader å 1) 2,600 kronor, 2) 2,950 kronor, 3) 3,300 kronor, 4) 3,650 kronor, 5) 4,000 kronor jämte tjänstgöringspenningar å respektive 1,400, 1,550, 1,700, 1,850 och 2,000 kronor,

*Angående
stat för flotta-
ns mariningenjörkår.
(Forts.)*

*Lönereglering
för lektorer
vid sjökrigsskolan.*

Lönereglering
för lektorer
vid sjökrigs-
skolan.
(Forts.)

äfvensom att lektor skulle äga att af kadetternas terminsafgifter årligen erhålla ett hyresbidrag af 700 kronor.

Utskottet hade ansett det för lektorerna föreslagna hyresbidraget, 700 kronor, icke böra ifrågakomma, men i öfrigt tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr statsrådet Virgin: I föreliggande punkt har statsutskottet tillstyrkt en lönereglering för lektorerna vid sjökrigsskolan — jag säger med flit en *lönereglering*, icke en *löneförbättring*, ty det tycks vara så med denna lönereglering, att den i några fall blir en förbättring men i de allra flesta fall tvärtom en försämring. Förhållandet är ju det, att för närvarande uppbära lektorerna vid sjökrigsskolan i lägsta graden med dyrtidstillägg 3,960 kr. Därtill komma 200 kr., som de lektorer äga åtnjuta, hvilka äfven undervisa kustartilleriets elever, således hafva dessa lektorer tillsammans 4,160 kr. Däremot skulle svara, enligt den nya staten, ett belopp af 4,000 kr., och således blefve detta visserligen 40 kr. mer i ett eller annat fall, men i de flesta fall blefve det 160 kr. mindre. Anledningen till denna minskning i löneförmåner är den, att utskottet afstyrkt Kungl. Maj:ts förslag med afseende på inkvarteringsbidrag åt dessa lektorer, eller att de skulle äga uppbära af elevernas terminsafgifter 700 kr. om året som hyresbidrag, detta för att blifva likställda med lektorerna vid de allmänna läroverken i Stockholm. Nu säger utskottet, att det icke borde ifrågakomma att af statsmedel tilldela inkvarteringsbidrag åt lektorer. Vid de allmänna läroverken uppbära lektorerna icke af statsmedel sådant bidrag, utan det är kommunerna, som gifva det, och i Stockholm gifver kommunen just åt lektorerna vid de allmänna läroverken 700 kr. i inkvarteringsbidrag. Men det finnes ett läroverk här i Stockholm, lärarinneseminariet, som är förenadt med normalskolan för flickor, där alldeles motsvarande förhållande äger rum, som det Kungl. Maj:t här föreslagit för sjökrigsskolan, nämligen att lektorerna där uppbära af terminsafgifterna detta bidrag till inkvartering af 700 kr. pr år. Det är således icke något fall, som skulle vara alldeles nytt detta, att sådana medel, som fås genom terminsafgifter, skulle användas för ifrågavarande ändamål. Nu blefve förhållandet det, att dessa lärare vid sjökrigsskolan, utom det att de få mindre inkomster än förut, i vissa fall också blifva sämre ställda än motsvarande lärare vid de allmänna läroverken i Stockholm. Detta har naturligtvis den mycket ledsamma påföljden, att man icke vid sjökrigsskolan kan påräkna få de bästa lärarekrafterna, utan understundom måste nöja sig med andra lärarekrafter, som icke äro fullt så goda, ty gifvet är, att de bästa och dugligaste gå till de platser, som äro bäst aflönade. Då vi ju veta, att det ligger stor vikt på att sjöofficerarna få synnerligen

god utbildning redan från början, såväl teoretisk som praktisk, så finner man, att det vore mycket stor olägenhet, om just vid den skolan lärarekrafter af mindre förträfflig beskaffenhet än vid andra läroverk skulle komma att användas.

Det har visserligen sagts, och det har utskottet också anfört, att läsåret vid sjökrigsskolan är 10 veckor kortare än vid öfriga läroverk, men jag undrar, om det är läsårets längd, som egentligen bör vara bestämmande för aflöningen. Det finnes en annan omständighet, nämligen lärokursens längd och omfattning, och den lär vara fullt lika stor och i vissa fall högre vid sjökrigsskolan än vid andra läroverk. Andra läroverk sluta med mogenhetsexamen, men den undervisning, som meddelats i 5:te och 6:te klasserna af sjökrigsskolan, ligger högre upp på lärdomsskalan, om jag så får säga, än hvad som förekommer i mogenhetsexamen. Således fordras det större vetande, större skicklighet hos lärarna, större intensitet i undervisningen, för att de på denna kortare tid skola hinna meddela samma undervisning i samma omfång som vid andra läroverk med längre läsår. Då det fordras större och intensivare arbete, behöfves det ju ock bättre eller åtminstone icke sämre aflöning än på andra håll.

Med anledning af att lärareplatserna vid ifrågavarande läroverk, sjökrigsskolan, äro mycket viktiga och maktpåliggande, och då det kunde vara att befara, att de komme att besättas på ett mindre godt sätt, om detta afstyrkande af inkvarteringsbidraget godkändes, vill jag uttala den förhoppningen, att kammaren ville i detta fall bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Grefve Klingspor: Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att redan år 1886 begärde sjökrigsskolans lärare att blifva likställda med elementarlärarna. Sedermera har det framkommit sådana önsknigar flera gånger, och man har då sagt, att när elementarlärarnas löner blifva reglerade, skola vi reglera edra löner. Nu äro elementarlärarnas löner reglerade, och nu förestår att reglera lönerna för sjökrigsskolans lärare.

Herr statsrådet nämnde nyss, att genom den reglering, som vi här gjort, skulle det icke blifva någon förbättring för lärarna. En lektor, som nu hade 4,200 kr., skulle endast få 4,000 kr. Men jag ber att få fästa herr statsrådets uppmärksamhet på att det är i första lönegraden som de hafva 4,000 kr., och de flesta af lärarna hafva tjänstgjort rätt länge, och genom det förbehåll, som här gjorts, komma de upp kanske i andra, tredje eller fjärde lönegraden, och i sista lönegraden hafva de 6,000 kr., och elementarlärarna hafva med tjänstgöringspengar också 6,000 kr.

Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit, att utom det att de skulle blifva likställda med andra elementarlärare, skulle de få ersättning för bostad med 700 kr. om året. Hvad kan det vara för skäl att

Lönereglering
för lektorer
vid sjökrigs-
skolan.
(Forts.)

för dessa lärare vid sjökrigsskolan begära högre aflöning än för andra lärare? Man säger då: därför att de hafva mer ansträngande tjänstgöring. Men då säger utskottet häremot, att de hafva ju kortare tjänstgöring. Dessa hafva blott 28 veckor, då däremot lärarna vid de allmänna läroverken hafva 38 veckor. Det är en väsentlig skillnad. Utskottet har icke alls förbisett, att de kanske hafva en ganska ansträngande tjänstgöring, och just därför har icke utskottet lagt sig mot att dessa skulle blifva likställda med elementarlärarna. Att nu ställa dem först i samma löneställning som elementarlärarna, oaktadt de hafva tio veckors kortare tjänstgöring, och sedan ställa dessa löner väsentligt högre än elementarlärarnas — det kan väl icke vara med rättvisa och billighet förenligt. Om man det gjorde, då komme naturligtvis elementarlärarna i hela landet och sade: »hvarför ställa dem i bättre ställning än oss? De hafva ju mindre lästid». Det är ju orimligt också. Det har utskottet ansett det vara, och därför har utskottet föreslagit, att den af Kungl. Maj:t föreslagna ersättningen för bostad skulle bortfalla, men att de däremot skulle hafva samma förmåner i allo som andra lärare vid elementarläroverken.

Det har sagts, att lärarna vid elementarläroverken i Stockholm hafva ersättning för bostad. De hafva icke ersättning af staten, utan det är en kommunal angelägenhet, som staten icke har med att göra. Det har varit på åtskilliga ställen på det sättet, att städerna hafva lämnat lärarna särskildt bidrag till inkvartering, men på många ställen har den till följd af den nya löneregleringen borttagits, och jag såg just häromdagen, att det var en större stad, som förut gifvit bidrag till lärarnas inkvartering, men som nu ansåg, att sedan lärarnas löner i väsentlig mån förbättrats, skulle icke kommunen betungas med detta. Dessutom är det mycket ovisst, om kommunerna hafva rättighet därtill.

Af allt detta framgår, tycker jag, tydligt, att rättvisa och billighet fordra, att icke dessa sjökrigsskolans lärare ställas alltför långt framför de öfriga elementarlärarna, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Mom. b) — d), afdelningarna II—IV, äfvensom punkterna 8—15.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 13 af femte hufvudtiteln före-

slagit Riksdagen att till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1906 ett anslag af 6,460,900 kronor.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*

Utskottet hade på andragna skäl hemställt, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att Riksdagen på extra stat för år 1906 till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel beviljade ett anslag å 4,914,900 kronor.

Vid punkten hade reservation afgifvits dels af herrar *H. P. P. Tamm, I. Wijk, E. Fränckel, F. E. Pettersson, K. E. Bohnstedt*, friherre *J. T. Gripenstedt*, greve *C. O. Taube*, friherre *N. A. H. Palmstierna*, greve *K. A. Posse*, herr *C. J. G. Swartz* och friherre *C. H. Falkenberg*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att Riksdagen på extra stat för år 1906 till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel beviljade ett anslag af 5,920,900 kronor, dels ock af greve *Ph. O. L. Klingspor*, hvilken ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, måtte till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel bevilja på extra stat för år 1906 ett anslag af 6,460,900 kronor.

Friherre Palmstierna: Utan att inlåta mig på någon motivering anhåller jag endast, att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag, som står på sidan 229 i utlåtandet, nämligen »att Riksdagen må på det sätt bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att Riksdagen på extra stat för år 1906 till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel beviljar ett anslag af 5,920,900 kronor».

Herr Enhörning: Marinförvaltningen har i skrifvelse den 27 sistlidne september hemställt, att Kungl. Maj:t ville af Riksdagen äska anslag för nybyggnad af

1 pansarkryssare med $\frac{1}{3}$ af kostnaden eller	kr. 2,236,800
2 jagare med $\frac{1}{2}$ af kostnaden	» 1,212,000
5 torpedbåtar, 1:sta klass med $\frac{1}{2}$ af kostnaden	» 1,000,000
9 d:o 2:dra » » hela kostnaden	» 1,800,000
		eller tillsammans kr. 6,248,800

förutom för fullbordande af en 1:sta kl. pan-

sarbåt	2,542,900
och fullbordande af 1:sta kl. jagare	606,000
		<u>3,148,900</u>
		Summa kr. 9,397,700

Herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet har

Anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel. emellertid »med hänsyn till andra anslagsbehof» af Riksdagen för kommande år endast äskat anslag

för påbörjande af 2 jagare	kr. 1,212,000
» d:o » 5 1:sta kl. torpedbåtar	» 900,000
» anskaffande » 6 2:dra kl. »	» 1,200,000
	<hr/>
	Summa kr. 3,312,000

förutom för fullbordande af pansarbåten och jagaren enligt marinförvaltningens förslag, tillsammans --- 3,148,900

Summa kr. 6,460,900

och understiger således statsrådets äskande med cirka 3 millioner kronor hvad marinförvaltningen begärt.

Utskottet har dock än ytterligare nedprutat anslaget för nybyggnader under yrkande om anslag endast

till påbörjande af 1 jagare med	kr. 606,000
» » » 2 torpedbåtar 1:sta kl.	» 360,000
» anskaffande » 4 d:o 2:a kl.	» 800,000
	<hr/>
	Summa kr. 1,766,000

Utskottet har således nedprutat anslaget för nybyggnader från 3,312,000 kr., enligt herr statsrådets förslag, till 1,766,000 kr. eller med cirka 1 1/2 million kronor.

Dess bättre hafva åtskilliga reservanter från denna kammare reserverat sig mot utskottets förslag under yrkande om anslag

för påbörjande af 2 jagare	kr. 1,212,000
» d:o » 2 torpedbåtar 1:sta kl.	» 360,000
» anskaffande » 6 d:o 2:dra kl.	» 1,200,000
	<hr/>
	Summa kr. 2,772,000

förutom för fullbordande af pansarbåten och jagaren med tillsammans..... kr. 3,148,900

Summa kr. 5,920,900

Herrar reservanter hafva således utöfver utskottets hemställen yrkat ökande af anslaget med 1 jagare och 2 torpedbåtar af 2:dra klass. Skillnaden mellan reservanternas förslag och utskottets utgör således 1,006,000 kronor.

Dessutom finnes det en särskild reservant, grefve Klingspor, hvilken ansett, att utskottet borde hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts proposition. För min del skulle jag helst vilja förena mig med denna ärade reservant, men då detta yrkande knappast torde hafva någon utsikt — ehuru skillnaden endast utgör cirka 1 mil-

lion kronor — att för närvarande segra vid en gemensam votering, dit frågan nog torde komma att drifvas, måste jag förena mig med reservanterna från denna kammare.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Enligt 1901 års sjökrigsmaterielkommittés förslag till nybyggnadsplan borde den 1:sta januari kommande år finnas:

24 st. torpedbåtar af 1:sta klass
19 » d:o » 2:dra »

nu finnas endast:

19 st. torpedbåtar af 1:sta klass
13 » d:o » 2:dra »

däraf 1 af 1:sta klass under byggnad vid utländskt varf och 1 af 2:dra klass under byggnad här i Sverige, hvartill förlidet års Riksdag lämnade anslag. Således finnas faktiskt för närvarande endast 30 1:sta och 2:dra klassens torpedbåtar och 1 undervattensbåt.

Om reservanternas förslag vinner Riksdagens bifall, skulle vi, sedan fartygen blifvit färdigbygda — om 2 à 3 år — hafva

21 torpedbåtar af 1:sta klass
19 d:o » 2:dra »

således en summa af 40 torpedbåtar. Det skulle dock ändå fattas 3 torpedbåtar af 1:sta klass för att fullständiga 1901 års kommittés förslag, hvilket afsåg, att hela antalet torpedbåtar skulle vara färdiga vid nästa års början.

För någon tid sedan var jag i tillfälle att tala med en mycket framstående man på det krigsmaritima området, och hans åsikt var, att vi måste äga minst fem torpedbåtar för hvarje pansarbåt. Vi äga nu 12 pansarbåtar, däraf 1 under byggnad och 1 pansarkryssare äfven under byggnad. Följaktligen skulle vi efter hans förslag behöfva 60 à 65 torpedbåtar. Nu äga vi endast 30 à 32. Häraf framgår, att för närvarande hafva vi nu endast 32 1:sta och 2:dra klassens torpedbåtar, och med tanke på den stora betydelse, som torpedvapnet äger i all sjöstrid, synnerligast i en sådan, som måste äga rum i en skärgård, och den ofantliga långa kust, som skall försvaras, bör det vara tydligt och klart, att antalet torpedbåtar är alltför ringa och att därför ovilkorligen, såframt vårt »vara» icke skall sättas på spel, anskaffningen af denna fartygstyp måste fortgå i en betydligt större utsträckning, än hvad utskottet nu föreslår. Det synes mig således vara af den allra största vikt, att flottans nybyggnad fortgår i raskare fart, äfven om anslagen därför äfvensom anslagen för flottans bemanning kräfvat på en gång en större, oförevillighet från nationens sida, synnerligast som händelserna i Östasien mana oss att i tid, så långt vi förmå, trygga vår frihet och vår självständighet. Alla auktoriteter på det krigsmaritima området synas också öfverens därom, att jagare och

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

torpedbåtar med stor hastighet äro synnerligen lämpliga för försvaret af en långsträckt kust, hvilken från Oscar Fredriksborg norr ut till Haparanda och söderut till Karlskrona med undantag af Gottland är fullkomligt i saknad af allt sjöförsvaret och icke ens har någon replipunkt till skydd för afdelningar af flottan, som möjligen i farans stund kunde detascheras för att afvärja brandskattning af vår kust. De meddelanden, som ingått från krigsskådeplatsen i Östasien och erfarenheterna från föregående sjöstrider gifva med all tydlighet vid handen, att såväl jagare som torpedbåtar äro af den allra största betydelse vid sjöstrider och att en enda torpedbåt kan försätta det största slagskepp ur stridsdugligt skick. Vår långsträckt kust, som ju vid krigstillfälle behöfver skyddas, kräfver ett stort antal fartyg med stor hastighet, och därför måste byggandet fortgå i större utsträckning, än hvad utskottet nu velat lämna anslag till. Härmed vill jag dock ingalunda hafva sagt, att byggandet af pansarbåtar, pansarkryssare och undervattensbåtar bör försummas, utan måste ökandet af dessa fartygstyper äfven fortsättas till åtminstone det antal, som innehålles i 1901 års kommittés förslag, men jag håller dock före, att byggandet af jagare och torpedbåtar bör mera forceras, ty antalet af dessa fartygstyper står icke i proportion till pansarbåtarnas antal. En blifvande brandskattning, härjning eller blockad i krigstid af våra kuster förorsakar landet så oerhörda förluster af materiel och äfven i andra afseenden, att de kostnadskraf, hvilka 1901 års kommitté framlade för flottans fullständiga nybyggnad, är i jämförelse därmed den obetydligaste droppe i hafvet. För att flottan skall lyckas i sin sträfvan att skydda kusten, måste dess förstärkning med lämpliga fartygstyper fortgå med raskare fart. Men flottan eller rättare sagt de afdelningar af flottan, som få detta uppdrag, kunna icke ensamma skydda kusten. Därtill fordras på lämpliga platser befästade hamnar, skyddade af minor och strandbatterier eller undervattenstorpedbatterier, s. k. replipunkter, där flottans afdelningar kunna söka skydd, i händelse de råka ut för en öfverlägsen fiende eller där de kunna gå in för att kola, proviantera, afgifva rapporter eller mottaga order. Betydelsen af dylika befästade hamnar är ju stor och påtaglig icke endast för sjökrigets lyckliga utgång, utan äfven för landtarméns rörelser, ty endast därigenom att flottan behärskar hafvet kan arméns lyckliga uppmarsch försiggå, och därpå är väl också dess framgång till mycket stor del beroende. Vid förläggandet af vår landtarmé har Kungl. Maj:t underhandlat med städer och kommuner om de uppoffringar, som dessa velat vidkännas för att få trupper förlagda inom sina orter, och det ligger nära till hands att i fråga om befästade af hamnar vid våra kuster gå till väga på samma sätt, så mycket mer som föreningar redan finnas i Norrland för insamling af medel till det lokala kustförsvaret.

På grund häraf tillåter jag mig, herr grefve och talman, yrka bifall till herrar reservanterns förslag.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Grefve Klingspor: I valet mellan utskottets och de elfva reservanternas förslag tager jag gifvet hellre det senare, men helst skulle jag hafva sett, om Riksdagen kunnat bifalla Kungl. Maj:ts proposition i ämnet. Jag har reserverat mig till förmån för denna och skall bedja att med några ord få angifva skälen, hvarför jag håller på detta förslag.

Beträffande fullbordandet af pansarbåten äro förslagen ju ense, men i fråga om anskaffande af jagare har utskottet föreslagit, att endast en skulle byggas, under det Kungl. Maj:t begärt två. Det är ju ytterst viktigt att hafva dylika fartyg till användning i spänningstjänst; såsom herrarne nog veta, beräknar man i allmänhet tvenne jagare till hvarje pansarbåt. Vi hafva nu i det närmaste färdiga 12 pansarbåtar och borde således äfven hafva 24 jagare, men hafva endast två dylika färdiga. Kungl. Maj:t har föreslagit medels beviljande till ytterligare två stycken. Vi skulle på detta sätt under nästkommande år samt året därpå hafva 4 jagare, då vi antagligen borde behöfva 24. Det är således mycket moderata pretentioner Kungl. Maj:t har i detta fall och man borde ju icke pruta därpå. Jag ber få nämna, att för den stora flottan, som finnes på andra sidan Östersjön, byggas i år 50 stycken jagare; detta på ett enda år. Vi kunna ju icke jämföra oss med denna stora nation, men vi böra icke heller ställa oss alltför långt ifrån hvad vi verkligen behöfva. Hvad vidare torpedbåtar beträffar, hafva reservanterna föreslagit, att i år anslag skulle lämnas endast till två första klassens torpedbåtar. Utskottet säger, att den första klassens torpedbåt, som är beställd, skulle levereras så långt fram på sommaren, att man icke kunde hinna få klart för sig dess verkliga beskaffenhet eller huruvida uti denna typ ändringar böra göras. Nu är förhållandet det, att båten skall levereras redan i juli; man kan väl tänka sig, att den är här i början af augusti, och man skulle då under hösten mycket väl hinna med att göra iakttagelser rörande de små ändringar, som kunna vara nödiga. Denna typ första klassens torpedbåtar äro, såsom man vet, väsentligen öfverlägsna andra klassens, hvarför det vore önskligt att nu få det antal Kungl. Maj:t föreslagit. Göra vi en jämförelse, huru andra makter hafva det — och vi behöfva därvid icke gå till dessa stormakter, ty då skola vi finna, att det är alltför kient beställt för oss — utan om vi gå till makter, i jämförelse med hvilka vi kunde hafva bättre råd i detta afseende, så finna vi, att t. ex. Norge har 30 torpedbåtar. Vi hafva nu endast 30 stycken jämte 2 under byggnad. Då Norge emellertid har råd att förskaffa sig så många som 30, borde vi kunna anskaffa ett större antal. Andra klassens torpedbåtar äro af mindre betydelse än första klas-

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

sens, ehuru äfven de äro af vikt för försvaret, och vore det önskligt, om man äfven i detta fall kunde biträda Kungl. Maj:ts förslag, med hvilket de elfva reservanternas förslag sammanfaller. Då nu emellertid det af så många reservanter biträdda yrkandet går ut på ett antal krigsfartyg, som visserligen är mindre än hvad Kungl. Maj:t begärt, men likväl väsentligt öfverstiger utskottets, skall jag för närvarande icke göra något yrkande, att Kungl. Maj:ts förslag måtte bifallas.

Herr Jonsson: Enär i kammaren yrkande framställt på bifall till de denna kammare tillhörande reservanternas förslag, torde det icke vara annat än på sin plats att äfven yrkande göres till förmån för utskottets hemställan. Men jag gör detta yrkande icke blott på den grund, att det omfattats af Andra Kammarens utskottsledamöter; funnes icke andra skäl, skulle jag gå med på reservanternas från denna kammare förslag. Men det talas emellanåt därom, att planmässighet icke fått göra sig gällande vid ordnandet af vårt försvar, och ett exempel på, huru planmässigheten brister, hafva vi år efter år haft vid betraktande af, huru de olika vapnen, ena gången armén å sin sida och andra gången sjövapnet å sin sida, haft vind i seglen, hvarvid det andra vapnet fått stå tillbaka. Här gäller emellertid icke, såvidt jag förstår, att vid behandlingen af dessa frågor endast fästa sig vid, om vi behöfva den eller den fartygstypen i så eller så stort antal, eller vid dessa typers betydelse för den roll, flottan skulle vara afsedd att spela, utan det gäller att i första hand söka göra klart för sig, huru vi på bästa sätt genom kostnader, som landet utan risk kan åtaga sig, för hela vårt försvarsväsendes bästa kunna ordna detta försvar till största möjliga trygghet för vår självständighet i fall af angrepp. När talaren på norrlandsbänken, såsom vi nyss hörde, gaf sig in på en vidlyftig utredning, huru stark flottan behöfde vara för att fylla den uppgift, som enligt hans åsikt ålåg densamma, därvid äfven framhållande nödvändigheten af replipunkter samt af befästningar för vissa hamnstäder, skulle jag till honom vilja framställa den frågan: huru reder han sig med ett dylikt försvar, om under vintern, då Östersjön är full af is, fienden behagar angripa till lands? Han torde då hafva svårt att påstå, att, om vi offrat så mycket för sjöförsvaret, som han önskar och hoppas, allt detta varit till gagn; och i en sådan situation skulle han kanske komma till en annan uppfattning, nämligen att det varit klokare att lägga tyngdpunkten på landförsvaret och särskildt det rörliga landförsvaret än att nedlägga kolossala summor än på fartyg, än på fasta befästningar af skäl, som kunna vara mycket disputabla. Såvidt jag förstår, blir det en tvingande sak för Riksdagen att tänka på att mer räkna med landets verkliga ekonomiska resurser, än fallet varit under den i afseende å statsinkomster flotta tid,

som vi några år haft, och frågan är, om det icke är klokare, för att i afseende å försvaret vinna så mycken trygghet som möjligt, att i tid börja se an denna sida af saken samt göra besparingar, där sådana kunna ske, än att låta det fortgå såsom hittills med att bygga nya fartyg långt öfver våra tillgångar. Och sedan, kanske just vid en tidpunkt, då vi måste göra hvad vi kunna för att så vidt möjligt genom högre anslag betrygga ställningen, skall det visa sig, att de fartyg vi med stora kostnader byggt äro omoderna mot andra, nyare typer af bättre beskaffenhet, som då uppkommit. Det har mycket talats om torpedbåtarnas och jagarnas betydelse, som man funnit bekräftad under nu pågående krig. Ja, det måste erkännas, att vid japanernas första attack på ryska flottan vid Port Arthur spelade dessa båtar en synnerligt framstående roll samt lyckades skada ryska flottan i afsevärd mån, men detta skedde vid en tid, då ryssarna antogo, att ingen fara var å färde. Under dessa för ryssarna ogynnsamma förhållanden lyckades attacken utmärkt, men har man sedermera sett utföras några storverk af torpedbåtarna? Väl är det sant, att en skadskjuten pansarbåt slutligen efter många anfall från torpedbåtarnas sida kunde förstöras utanför Port Arthurs hamn, men detta möjliggjordes genom särskilda förhållanden, då ryssarna icke på vanligt sätt kunde hålla sig dessa båtar från lifvet. Jag betvivlar således, att man på grund af erfarenheter i detta krig kan med säkerhet påstå, att i sjöstriden torpedbåtar eller jagare spela någon särskildt framstående roll. Men, mina herrar, kan det icke tänkas, att, om det är riktigt såsom det uppgifves att både ryska och japanska flottan numera äro försedda med undervattensbåtar, under kommande sammandrabbningar man kunde få en erfarenhet af dessa båtars betydelse, som komme att kasta om närvarande uppfattning af torpedbåtarnas betydelse, och att man funne anledning att ägna mer uppmärksamhet åt byggandet af just sådana? Risken synes mig därför icke vara på något sätt stor — den borde icke heller vara det för dem, som i högsta grad omhulda flottan och högt skatta sjövapnets betydelse — om man för i år nöjde sig med att bifalla hvad utskottet här föreslagit. Om våra finanser ett annat år visa sig i bättre skick, än för närvarande synes vara fallet, samt när ytterligare vunnen erfarenhet från pågående krig stadgat omdömet därom, att man bör lägga ned penningar på anskaffande af flera jagare och torpedbåtar, så är ju då tillfälle att, för den händelse man så vill, göra det med mindre risk, än hvad som blefve fallet, om man för detta år beviljade högre anslag. Ur alla dessa synpunkter får jag därför, såsom jag redan sagt, ansluta mig till utskottets förslag, till hvilket jag också yrkar bifall.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Herr Almström: Om man som den siste ärade talaren lefver i den lyckliga tron, att vi alltid få vara i fred, att ingen skall an-

Anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel.
(Forts.)

gripa oss, då kan man hafva skäl att *säga* och *tänka* som han. Jag tror det icke, och jag tror ej heller, att denna hans öfvertygelse delas af flertalet i denna kammare.

Han uttalade i sitt anförande ett klander af den brist på planmässighet beträffande försvarsanordningarna, som skulle förefinnas. Ja, det är ju möjligt, att brister finnas och att, när ombyten af departementschefer ske, de gamla planerna kunna förändras. Jag vill ej ingå därpå, men väl uttala den åsikt, att planer och anordningar inom vårt försvarsväsen icke böra komma till allmänhetens kännedom. Det är redan för mycket yppadt af hvad som bort vara fördoldt, men genom pressen kommit till kännedom.

Den siste talaren sade vidare, att det var ett fel, att man kostat så mycket på flottan, och att det varit bättre, att man kostat mera på det rörliga landtförsvaret. Han yttrade sig nog ej så, då fråga var om landtförsvarets stärkande. Det är väl bekant, att han var en af de starkaste motståndarne till den förbättring däri vi fått. Det där är det gamla skälet af dem, som ej vilja göra något, som kan upprepas. När anslag begäres till landtförsvaret, heter det: nej, vi skola se sjöförsvaret bättre till godo; och tvärtom, då fråga är om detta senare.

Då jag nu yrkar bifall Kungl. Maj:ts förslag, gör jag det på den grund, att jag anser, att dessa oupphörliga afprutningar på hvad den sakkunniga myndigheten, marinförvaltningen, begär icke längre kunna fortgå. Jag fäster mig härvid särskildt vid torpedbåtarna. Förra riksdagen yttrade jag mig om den stora nedprutning, som då skett, och mitt förslag om beviljande af hvad Kungl. Maj:t begärt understöddes af dåvarande statsministern, men vann ändock icke kammarens bifall. Det är då icke med stor förhoppning om framgång, som jag nu yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men jag har likväl ansett det vara min skyldighet att göra det.

Marinförvaltningen har, såsom redan sagts, begärt 5 torpedbåtar af första klass och 9 torpedbåtar af andra klass. Kungl. Maj:t redan afprutade 3 af första klass och 2 af andra klass. Utskottet prutar af 3 af första klass och 1 af andra klass, reservanterna 3 af första klass och ingen af andra klass. Kungl. Maj:t har lika som marinförvaltningen föreslagit 2 jagare. Utskottet föreslår 1 och reservanterna 2. Då det offentligt har sagts och icke motsagts, att vi med våra pansarbåtar af första klass icke kunna med förhoppning om framgång upptaga strid på öppna sjön med en stormakts slagskepp, och då vi icke hafva råd att skaffa oss ett eller annat stort fartyg — hvilket jag dock tror, att vi en gång måste besluta oss för — är vid sådant förhållande nog icke annat att göra än att söka sörja för, att de kustförsvarsmedel, som äro effektiva och på samma gång billigast, anskaffas så långt våra tillgångar medgifva. Den utgift, som i och för dessa tillkommer enligt

Kungl. Maj:ts förslag, är ej så stor, att den kan på något sätt inverka på vår statshushållning. Jag vill dessutom säga, att jag för min del hyser den åsikt, att något fullt effektivt i försvarsväsen icke kan åstadkommas, förrän vi anlitat lånevägen därför.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Jag vill mot Kungl. Maj:ts förslag göra en erinran, den nämligen, att man icke fått något förslag eller någon antydning till förslag om anläggande af någon station vid Bottenviken. Det är väl dock en absolut nödvändighet att tänka därpå och sörja för, att det krigsmateriel vi hafva kan förvaras på skyddade platser. Åtskilliga af de norrländska städerna vilja ju ganska frikostigt anslå medel till försvar af deras områden, och det vore väl icke för mycket, att staten under sådana förhållanden också gifve sin hjälp.

Jag glömde att omnämna ett yttrande af den siste talaren, nämligen att man nu börjar bygga undervattensbåtar, att dessa kanske komma att spela den största rollen, och att vi därför skola vara försiktiga med att bygga torpedbåtar. Ja, det är efter schemat: uppfinningar kunna göras, och därför skola vi ej begagna oss af hvad som redan finnes. Jag kan för min del ej gilla det.

Jag yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt.

Herr Lindman: Den näst siste ärade talaren yttrade, att det varit brist på planmässighet i vårt försvar. Ibland hade det blåst landvind, och ibland hade det blåst sjövind. Efter hans mening skall det naturligtvis blåsa landvind, då sjöförsvarets angelägenheter afhandlas, och han ansåg, att nu det lägsta anslaget bör beviljas, därför att vi enligt hans uppfattning böra offra, hvad vi kunna på landförsvaret och särskildt det rörliga landförsvaret. För att motivera den åsikt, som han uttalade, att det här föreliggande lägsta förslaget skulle vara det rätta, anförde han åtskilliga fall från sista kriget. Han sade, att vi icke veta, hvilken roll jagare och torpedbåtar där spela, om dessa äro af så stor betydelse, att vi nu böra skaffa oss det antal, som är föreslaget. Han sade: låt oss vänta, kanske kommer i krigets sista skede undervattens-torpedbåten att uppträda och visa oss någonting, som vi aldrig tänkt på förut, som kastar om hela vår anskaffningsplan och som resulterar i, att vi ej längre behöfva vare sig torpedbåtar eller jagare. Jag undrar, om man verkligen kan säga, att en sådan omständighet skulle kunna inträffa, och äfven om undervattens-torpedbåten nu skulle uppträda, lär dock icke tanken på, huru sjöförsvaret skall vara ordnad, blifva omkastadt så i en handvändning. Nog lära vi äfven i sådant fall få bevilja medel till både torpedbåtar och jagare ej blott i år, utan äfven åtskilliga år framåt.

Han talade om brist på planmässighet. Jag vill erinra där- emot, att det i andra mariner är en allmänt erkänd sak, att det för närvarande icke existerar någon så homogen pansarflotta som den svenska. Våra 12 pansarbåtar äro så likartade, att man med fullt

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

skäl kan säga, att de äro den mest homogena pansarflotta, som i denna stund finnes. Man kan då icke tala om bristande planmässighet.

Beträffande den jagare, som enligt den näst siste ärade talarrens förslag och enligt utskottets förslag skulle borttagas, ber jag att få erinra därom, att denna jagare eller de två jagare, som af Kungl. Maj:t föreslagits, äro enligt min mening det viktigaste, som Kungl. Maj:t föreslagit i denna punkt. Jagaren har en synnerligt stor betydelse för oss, och den har under det sista kriget till fullo visat, att den är af stor betydelse. De japanska jagarne hafva under mycket svåra förhållanden och under vintermånader utfört en effektiv blockad af den ryska Port Arthur-flottan och därjämte samtidigt visat sig användbara för utläggning af minor och inminering af den fiendliga ryska flottan. Jagaren har för oss en alldeles extra betydelse, nämligen såsom ersättande snabbgående kryssare. Som herrarne veta, hafva vi för närvarande en icke fullt färdig snabbgående kryssare, nämligen Fylgia. Ett sådant fartyg är mycket dyrt, och vi kunna ju ej tänka på att få alltför många af den typen. Om nu en sådan kryssare kan ersättas för spanings-tjänst af en snabbgående jagare, vore det ju ett mycket lyckligt sätt att kunna kombinera olika ändamål, så att jagaren finge en dubbel uppgift. Jagaren kan hos oss blifva mer snabbgående än i de stora marinerna. De stora marinerna byggde först sina jagare med 30 knops fart, men snart kom man underfund med, att de, för att få den stora farten, blefvo alltför vecka, och två olyckshändelser i engelska flottan, då jagare gingo under och försvunno, afbrutna på midten, gjorde det klart för de engelska myndigheterna, att de måste bygga sina jagare starkare. Men med ökad displacement och tyngre gods i fartygen nedsattes farten, och de engelska jagare, som nu byggas, äro beräknade för en fart af endast 25 knop, därför att de måste vara oceangående. Vi behöfva aldrig tänka på att göra våra jagare oceangående. Därför kunna vi hålla oss till den gamla typen, som gör 30 knops fart. Som ett slutomdöme om jagaren, efter jag nu talat om den, skall jag be att få säga, att den typen af fartyg efter min mening representerar den djärfva offensiven. Den kan där vara af mycket stor betydelse, och en sådan typ erfordras äfven, om man, såsom vi, är inskränkt hufvudsakligen till en strategisk defensiv. Man måste ju i allt fall tillgripa offensiven i händelse af blockad och i händelse af landstigning.

I den reservation, som är afgifven af de fleste af Första Kamarens ledamöter i statsutskottet, har jag med ledsnad sett, att tre första klassens torpedbåtar äro borttagna. Jag förstår ju väl, att dessa herrar ledamöter af statsutskottet hafva ansett det klokt att stryka bort något för att icke riskera för mycket. Jag skall gifva dem rätt i den saken. De förstå det bättre än jag, och jag kan

ju icke finna annat, än att det är riktigt. Men då hade det dock efter min mening varit bättre, att man tagit bort af andra klassens torpedbåtar i stället för af första klassens. En första klassens torpedbåt är nämligen ett så ofantligt mycket bättre, kraftigare och dugligare fartyg än en andra klassens torpedbåt, att man knappast bör kunna stanna i tvekan, om nu en reducering skall ske, inom hvilken klass nedprutningen bör äga rum. En första klassens torpedbåt har större sjöduglighet, och den har mycket större fart än en andra klassens. Våra första klassens torpedbåtar kunna påräkna 23 knops fart, under det att andra klassens torpedbåtar ej kunna påräkna mer än 18 knops fart. Följaktligen kan en första klassens torpedbåt våga sig mycket längre utanför skärgården, utan att riskera att blifva uppbringad af de fientliga fartygen. En första klassens torpedbåt har vidare två ångpannor, under det en andra klassens torpedbåt endast har en ångpanna. Det gör, att en första klassens torpedbåt kan ständigt vara effektiv och färdig till tjänstgöring, därför att, medan den ena ångpannan rengöres, den andra är fullt användbar. Artilleribestyckningen är också något kraftigare på en första klassens torpedbåt. Som ett exempel skall jag be att få nämna, att, om en första klassens torpedbåt går med 17 knops fart från Stockholms skärgård till Haparanda och tillbaka igen på viss tid, en andra klassens torpedbåt med 14½ knops fart icke hinner längre på samma tid än till Örnsköldsvik och tillbaka. En första klassens torpedbåt kan gå från ett observationsläge utanför t. ex. Libau, den ryska örlogshamnen, till Fårösund och tillbaka med eget kolförråd, men en andra klassens torpedbåt kan ej göra den turen fram och tillbaka, innan dess kolförråd är slut. Det är ju i allt fall ej så långt.

Det är anfördt ett argument af reservanterna, hvarför de tagit bort af första klassens torpedbåtar. Det argumentet är, att torpedbåten Plejad, den nu under byggnad varande torpedbåt, som är beställd i Frankrike och afsedd att tjäna som modell för våra första klassens torpedbåtar, skulle komma att levereras så sent, att man ej skulle hinna göra något prof med den under sommarens eskaderöfningar. Jag vet icke, hvarifrån den uppgiften kommit, ty kontraktsenligt skall Plejad levereras den 2 juli, och ingen framställning är gjord till marinförvaltningen, enligt hvad chefen för densamma meddelat, om uppskof med leveransen. Men om leveransen också ej skulle kunna ske förrän i augusti eller början af september, hinner man i allt fall göra erforderliga prof, innan sommaren är slut, och Plejad kan ändå mycket väl hinna deltaga i krigsöfningarna. Det kan ej behövas mer än 14 dagar för att göra de uthållighetsprof, svängningsprof och sjöduglighetsprof o. s. v., som skola göras på sjön, och sedan skall Plejad ställas på land och tjäna som modell för byggande af de två andra torpedbåtarne af första klassen.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygmateriel.
(Forts.)*

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
Forts.)*

Ett skäl till, hvarför åtminstone ej mer än två första klassens torpedbåtar bort tagas bort, är, att vi ju med ytterligare tre första klassens torpedbåtar jämte Plejad skulle fått en division eller fyra stycken, och att få fyra homogena och likartade fartyg hade varit af stor betydelse. Jag var förra sommaren med om uppvisning under eskaderöfningarna af alla fyra torpedbåtsdivisionerna, och man hade då ett utmärkt godt tillfälle att se, af hvilken betydelse det är, att fartygen äro sinsemellan alldeles likartade, i stället för att man har t. ex. tre likadana och ett, som sticker af från dem. Torpedbåtar böra aldrig byggas ensamma, utan alltid divisionsvis, d. v. s. fyra och fyra.

Nu kunde man tänka, att jag efter att hafva uppehållit kammaren så länge med detta anförande skulle komma till den konklusion, att jag yrkade bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och det är ju gifvet, att jag med den allra största tillfredsställelse skulle göra det och se, att det äfven kunde lyckas att få det förslaget igenom både i denna kammare och vid en gemensam votering; men af dem, som äro äldre och erfarnare än jag i riksdagsmannavärf, har det sagts mig, att den, som gör ett sådant yrkande, tager på sig ett ansvar, som han icke bör bära, och kan riskera mer än han tänkt sig. Därför måste jag inskränka mig till att nu yrka bifall till den af herrar Tamm m. fl. afgifna reservation.

Friherre Palmstierna: Jag skall be att i allra största korthet få söka bemöta några af de yttranden, som man riktat mot reservanternas förslag. Den förste ärade talaren efter mig framhöll, att man skulle forcera torpedbåtsbyggandet, därför att vi hafva mycket för litet torpedbåtar relativt till våra pansarbåtar. Ja, man kan naturligtvis också kasta om och säga, att vi hafva för många pansarbåtar relativt till våra torpedbåtar, men i fråga om pansarbåtar har ju Riksdagen endast följt Kungl. Maj:ts begäran. Pansarbåtar kosta så mycket penningar, att Kungl. Maj:t ej kunnat begära och Riksdagen icke heller kunnat bevilja tillräckligt mycket för att kunna följa med äfven med torpedbåtarna.

En af de talare, som yrkat bifall till utskottets förslag, är fullständigt bemött af tvenne talare, den ene särskildt med sådan sakkunskap, att jag icke vill på något sätt inlåta mig på att ytterligare tala därom.

En talare, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag, har därvidlag stödt sig på marinförvaltningens begäran. I allmänhet har man sett, att marinförvaltningen anser det vara sin plikt, att utan afseende på hvad det kostar begära hvad som är lämpligt för sjöförsvaret i och för sig. Men man har också sett, att Riksdagen aldrig orkat följa med marinförvaltningens begäran.

Hvad den siste ärade talaren beträffar, beklagade han egentligen — det var ju ingenting annat han kunde hafva att beklaga —

att tre första klassens torpedbåtar voro borta, och sade, att det varit bättre att minska på andra klassens torpedbåtar. I detta afseende äro auktoriteterna äfven inom sjöförsvaret af olika åsikter, och många anse, att det ofantligt långa kust vi hafva, ända upp till Haparanda, hvilket ställe den siste talaren omnämnde, fordrar en massa andra klassens torpedbåtar. Det är visserligen sant, att en andra klassens torpedbåt i och för sig ej kan jämföras med en första klassens torpedbåt. Men andra klassens torpedbåtar äro billigare, och man får desto flera sådana. Utskottet har därför trott, att det gjorde rätt, då det ej prutade af något på hvad Kungl. Maj:t begärt af andra klassens torpedbåtar, så mycket mer som Kungl. Maj:t redan nedsatt det af marinförvaltningen begärda anslaget till nio stycken andra klassens torpedbåtar. Skulle man följa den ärade talarens resonemang, skulle man komma till att aldrig bygga annat än första klassens torpedbåtar och inga andra klassens.

Han nämnde vidare, att han ej visste, hvarifrån utskottet fått, att Plejad skulle levereras under senare delen af året. Jag kan visserligen ej uppgifva källan, och kunde jag det, skulle jag ej göra det i alla fall. Men det var från sjöförvarsdepartementet — där man för öfrigt med synnerlig välvilja och beredvillighet lämnat alla upplysningar, som utskottet begärt —, som vid något tillfälle omnämndes, att båten ej skulle komma till Sverige förrän i augusti månad. Flera utskottsledamöter hafva antecknat detsamma, så att jag tror icke, att något misstag föreligger, och det kan väl stämma öfverens med, att båten skulle vara färdig den 2 juli i Frankrike. Där skola väl försök anställas, innan den kan levereras, och äfven sedermera, och så skall den transporteras hit, så att jag tror, att den uppgift statsutskottet fått, att Plejad ej kan vara här förrän i augusti månad, kan vara förenlig med den aftalade leveranstiden.

Men det är egentligen icke den ena eller andra klassens torpedbåtar det är fråga om, utan frågan gäller, hvilka penningbelopp skola beviljas. Kungl. Maj:t äskar 6,460,900 kronor, och utskottet tillstyrker 4,914,900 kronor samt reservanternas 5,920,900 kronor, d. v. s. ungefär $\frac{1}{2}$ million mindre, än hvad Kungl. Maj:t begärt. Reservanternas förslag bestiger sig emellertid till i det närmaste 6 millioner kronor. Nu har till krigsfartygs byggande under ett 10-tal år beviljats i medeltal 5 millioner kronor. Reservanternas föreslå således icke obetydligt mera än detta medeltal, och i fjor beviljades något öfver 6 millioner kronor. Dessutom måste vi tänka på, att, när fartygen blifva färdiga, det, såsom Kungl. Maj:t framhållit, skall finnas manskap till dem. Det skall skaffas, aflönas och öfvas. För de fartyg, som Kungl. Maj:t begärt, komme detta att öka det ordinarie anslaget för dessa ändamål med öfver $\frac{1}{2}$ million kronor. Men för öfrigt, då Kungl. Maj:t på denna hufvud-

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

titel undan för undan begär ökning af den värfvade stammen, huru skall detta i längden kunna gå för sig? Med den organisation af armén och flottan, som är antagen, skola vi hafva öfver 20,000 man värfvade trupper, och med den hastiga omsättning, som nu är på dessa, är det åtminstone efter min mening omöjligt att hålla den värfvade styrkan fulltalig. Kungl. Maj:t har i år på denna hufvudtitel begärt icke obetydligt större anslag än föregående år. De ordinarie anslagen äro ökade med nära 1 million kronor och de extra ordinarie med omkring 2 millioner kronor mot i fjol. Femte hufvudtitelns anslag äro i årets statsverksproposition upptagna till något öfver 24 millioner kronor, och därå hafva reservanterna hemställt om en sammanlagd besparing af 673,000 kronor, d. v. s. något öfver $\frac{1}{2}$ million kronor. Allt det andra är af reservanterna tillstyrkt, men man måste äfven tänka på, att penningarne skola räcka. För nästa år t. ex. är på 4:e och 5:e hufvudtitlarne begärddt till utgifter för fartyg och fästningar, materiel och sådant ett belopp af 22 millioner kronor, och därvid förefinnes en brist på befästringsanslagen under denna hufvudtitel af sammanlagdt $2\frac{1}{4}$ millioner kronor, som måste betäckas. Vidare är, såsom många gånger förut är framhållet, budgeten ganska svag därigenom, att man har ständig brist på förslagsanslagen, hvilken de senare åren uppgått till omkring 8 millioner kronor. Om man ser på budgeten för femte hufvudtiteln för år 1896, d. v. s. för 10 år sedan, var den då 15 millioner kronor, och nu är den 24 millioner kronor.

Med anledning af den efter reservanternas mening föreliggande nödvändigheten att göra några besparingar, ehuru reservanterna ej velat gå så långt som utskottet i öfrigt, ber jag fortfarande att få hemställa om bifall till reservanternas förslag.

Herr Benedicks: Den förste ärade talaren på gäflborgsbänken yttrade något, som fyllde mig med stor glädje, då han talade för armén. Jag hoppas, att, när dess budget kommer fram nästa gång, han också omsätter dessa ord i handling; af honom såsom varande försvarsvän ha vi således att hoppas på ännu en kraftig hjälp för att bringa armén i det skick den bör hafva.

Han har fått ett direkt svar af fackman rörande torpedbåtars betydelse. Jag tycker, att det är alldeles tillräckligt att påpeka det faktum, som han själf anförde, att det var *torpedbåtar*, som till största delen eller helt och hållet fördärfvade den ryska flottan. — Vi böra hafva *många* torpedbåtar. Vårt land är nästan försvarslöst, när vi hafva blott ett tiotal goda sådana! Att detta lilla antal skall befinna sig vid just den plats, där de behöfvas i krig, skall sannerligen vara en lyckträff. Vi behöfva ovillkorligen mångdubbla antalet. Ty äfven utan att vara fackman, vet man, att sjöförsvaret måste finnas. Nå, hurudant är det nu? Ja, vi hafva

hållit på år efter år och kommit till den poäng, att vi hafva en kärna, men icke något fullkomligt. Det var glädjande att höra, att utvecklingen skett i en sådan riktning, att vår flotta är att räkna bland de mest homogena flottor som finnas. Ja, men den är för liten, och vi hafva för mycket att riskera. Det hjälper icke hvad den siste talaren ordade om att vi ökat vår budget. Ja, det hafva vi gjort, vi ha ökat den mycket, äfven för flottan, men det är icke nog. Vi skola icke glömma, att försvaret, väl utveckladt, fyller icke blott den främsta uppgiften att försvara oss mot en fiende, utan äfven en annan uppgift, och den är att vi därigenom betala en försäkringspremie för att fortfarande kunna få vara i fred, och därvidlag tror jag att flottan framför allt talar ett klart och tydligt språk.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Den andre talaren på gäflborgsbanken framhöll, att lånevägen är den enda möjliga för att kunna komma till ett effektivt resultat. Ja, det är också min alldeles bestämda öfvertygelse, och jag önskar och hoppas, att Kungl. Maj:t må taga det modet till sig att för landet framlägga alla de talrika behof, som böra fyllas. Jag är öfvertygad om att både krigsministern och marinministern kunna komma fram med en fullständig Leporello-lista på alla de kära föremål, som de önska sig, men detta kan naturligtvis icke gå utan stora utgifter. Och det är också därför vi måste anlita lånemedel, om ock ordet lån har haft och tyvärr ännu har en mycket dålig klang. Men när det gäller vårt lands vara eller icke vara, då gäller det ock att tänka klart, och må ledamöterna i Riksdagen göra klart för sig, att ensamt i den stora förmögenhet, som ligger uti norra Djurgården, hvilat ett sådant kapital, att därmed fullständigt kunna täckas de behof, som nu förefinnas, så att vi kunna komma något så när i ordning. Det kapitalet är utaf en af framstående män sammansatt kommitté uppgifvet till att vid en blifvande försäljning undan för undan slutligen kunna lämna 200 miljoner kronor. Men tala icke om 200 miljoner, tag blott hälften! Man må stryka hvad man vill, det blir i allt fall en oerhörd tillgång öfver, som blir disponibel för försvaret. Vore det då icke skäl att finansiera detta? Vore det då icke skäl att komma och säga, att nu skall försvaret göras i ordning, vi äro alltför mycket utsatta för godtycklighet från våra grannars sida, om det skulle falla dem in att angripa oss. Då är det väl skäl att göra försvaret i ordning och att göra det på lånevägen och på en låneväg med det stora underlag, som dessa miljoner representera.

I likhet med den ärade talaren på gäflborgsbanken vågar jag icke yrka på bifall till Kungl. Maj:ts förslag, såsom min hjärtinnerliga önskan hade varit, utan anhåller att få yrka bifall till utskottsreservanternas hemställan.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

Friherre von Otter: Jag begärde ordet med anledning af herr Olof Jonssons yttrande. Detta yttrande har visserligen i det allra närmaste redan blifvit besvaradt af flera talare och särskildt af herr Lindman på ett synnerligen klart och tydligt sätt. Jag vill därför nu med några få ord endast komplettera hvad han yttrade.

Herr Olof Jonsson anförde såsom ett skäl mot att bifalla det af reservanterna gjorda förslag, hvilket skiljer sig från Kungl. Maj:ts i afseende å några torpedbåtar, att torpedbåtarna under det nu pågående östasiatiska kriget icke visat några andra resultat än dels i början vid Port Arthur och sedan vid ett senare tillfälle. Ja, det är ju sant, men hvad medförde attacken vid Port Arthur för japanerna? Jo, den förhjälpde japanerna till herraväldet öfver sjön under hela kriget. Jag frågar: Är icke detta alldeles tillräckligt? Har icke därmed blifvit visadt att, om det icke kan påvisas något annat sätt, hvarpå den ryska flottan lidit den skada som skedde, torpedbåtarna spelat en mycket framstående roll just under detta krig? Den andra affären med Sebastopols sänkning var af mindre betydelse. Men därtill kommer, att vi kanske redan under de närmaste dagarna komma att erhålla nya underrättelser från sjökrigets område, och hvilka bragder som därunder kunna komma till utförande genom jagare och torpedbåtar, veta vi ännu icke. För min del vill jag dock antaga att, om det blifver någonting af betydelse under den närmaste tiden, blir det nog just sådana bragder, som komma att utföras af torpedbåtar och jagare.

Herr Olof Jonsson yttrade vidare, att nu vore det undervattensbåtarnas tid, att det blefve dessa, som nu skulle börja göra sig gällande. För min del tror jag, att undervattensbåtarna i hufvudsak endast äro ett komplement till torpedbåtarna. Dessa senare kunna icke med fördel uppträda vid dager af lätt begripliga skäl. Undervattensbåtarna däremot kunna icke med fördel påräkna användning nattetid, när de allt för ofta måste gå upp för att se hvar målet är. Sålunda kan jag icke finna annat än att undervattensbåtarna blott komma att öka torpedbåtarnas betydelse. Om jagarne har herr Lindman så utförligt talat, att jag behöfver icke vidare beröra dem.

Jag har endast velat yttra detta för att häfda torpedbåtarnas betydelse och yrkar i likhet med herr Lindman bifall till reservanternas förslag.

Herr Jonsson: Jag beklagar att jag af ett bud utifrån icke var i tillfälle att åhöra herr Lindmans svar på mitt yttrande, och jag kan därför icke heller inlåta mig på den saken.

Däremot vill jag mot hvad den siste talaren nämnde beträffande angreppet vid Port Arthur säga, att i händelse våra officerare vid ett liknande tillfälle skulle tycka det vara trefligare att bevista en bal än att vara på vakt mot ett fientligt angrepp, komme det

nog att gå med oss på samma sätt, och att våra torpedbåtar icke lyckats så som önskvärdt varit. Jag har icke sagt, att våra torpedbåtar och jagare sakna all betydelse, utan endast velat varna mot denna öfverskattning af deras betydelse.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Herr statsrådet Virgin: Sjöförsvarets önskningsar, så vidt de blifvit uttryckta dels uti Kungl. Maj:ts af en reservant understödda förslag och dels i de elfva reservanternas från denna kammare reservation, hafva ju blifvit framförda på ett så fullständigt och sakkunnigt sätt i Riksdagen, att jag har endast mycket litet att tillägga. Men jag kan dock icke underlåta att ett ögonblick uppehålla mig vid det, som den ärade talare, hvilken nyss hade ordet, yttrade om bristande planmässighet i försvaret. Det var hans första yttrande, som han inledde just med detta påstående, att det icke råder någon planmässighet i försvaret, och ordalagen gäfvos vid handen, att därmed afsågs brist på samarbete mellan landt- och sjöförsvarets myndigheter. Jag vill bestämdt påstå, att någon sådan brist icke förefinnes. Man försöker på bästa sätt att samarbeta, fullkomligheten når man ju aldrig här i världen, men man sträffvar ärligt och jag hoppas med framgång. Också kunde icke heller talaren anföra något annat bevis på denna brist på samarbete än att det vissa tider blåste landvind och andra sjövind. Därmed afsåg talaren utan tvifvel förhållandena inom Riksdagen, och det är nog sant, att under ett år ha sjöförsvarets önskningsar vunnit mera afseende och under ett annat har måbända landtförsvaret fått mera på sin lott. Men huru detta kan på något sätt tyda på bristande planmässighet hos de myndigheter, som hafva att sköta landt- och sjöförsvarets angelägenheter, har jag svårt att inse. Jag vill således endast framhålla, att hvad som ligger uti talarens framställning saknar grund uti verkliga förhållanden.

Men, mina herrar, det finnes en annan slags planmässighet, på hvilken man bör sätta stort värde, och den är, att när en gång en bestämd plan för anskaffning är uppgjord, bör den också följas, om det ej sedan befinnes att den är omöjlig eller olämplig och att man således icke längre kan fortgå på den inslagna vägen. Nu är ju af 1901 års kommitté för anskaffning af materiel föreslaget ett visst antal fartyg, och enligt dess förslag har anskaffningen i det stora hela sedan pågått. Emellertid, för att nu komma in på de tre torpedbåtarna, som af reservanterna föreslagits att utgå från Kungl. Maj:ts förslag, skulle ju enligt 1901 års kommitté vid slutet af 1906 finnas 27 torpedbåtar, då det nu blott skulle komma att finnas 19, en brist alltså på 8 stycken. Af en verklig planmässighet borde väl annars följa, att det en gång uppgjorda anskaffningsprogrammet efterlefdes under den tid, för hvilken anskaffningen är afsedd. Det blir eljest mycket svårt att beräkna hvart man kommer, svårt att beräkna kostnaderna, och det blir

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

både dyrbarare och svårare att ordna arbetet vid de tekniska verkstäder, som äro sysselsatta med en dylik tillverkning.

Samme talare nämnde äfven, att på vintern hindrade isen fartygen att löpa ut, och därför borde man icke skaffa sig några flera fartyg. Men det skälet tror jag man skulle kunna använda på allt hvad fartyg heter. Men om man i Sverige sedan århundranden tillbaka hållit en krigsflotta, till och med under tider då endast funnos seglande träfartyg, och om man med fördel på den tiden kunde underhålla en flotta för rikets försvar, då det var mycket svårare att komma ut under vintrarne, måtte det väl ej vara omöjligt nu, då man äger fartyg med kraftiga maskiner. Tvärtom har ju genom införande af dessa kraftiga fartyg isens inverkan i högsta grad minskats, och således anser jag, att det skälet icke talar för att man ej skulle åt flottan gifva den utveckling, hvaraf man i öfrigt finner den vara förtjänt.

Vidare nämnde samme talare, att det kunde hända, att ett fartyg, som man skaffar i dag, om några år är omodernt. Ja det kan ju sägas om alla tekniska produkter. Skulle man då ej skaffa sig några vapen endast för risken att de en dag blifva omorderna och att bättre produkter i den vägen möjligen komma att framställas inom en kortare eller aflägsnare framtid! Ja, då gäller väl detta i alla fall äfven om undervattensbåtar. Men för möjligheten att i framtiden få ett utmärktare vapen bör man väl icke underlåta att skaffa sig sådana, som nu kunna fås och som äro fullgoda.

Det har talats åtskilligt om torpedbåtarnas roll, och herr Olof Jonsson förnekade att desamma egentligen gjort några storverk i yttersta östern med undantag af första anfallet, som ägde rum natten emellan den 8 och 9 februari i fjol. Det har dock af sakkunniga sedermera påvisats, att jagare och äfven torpedbåtar underhållit en effektiv blockad af Port Arthur, och tack vare alla dessa snabbgående rekognoscerings- och bevakningsfartyg har ju möjliggjorts att japanernas större fartyg, slagskepp och kryssare kunnat hålla sig jämförelsevis i lugn vid Elliot-öarna och ständigt vara beredda att ingripa för den händelse ett allvarsamt utbrytningsförsök af ryssarne skulle äga rum. Om dessa fartyg skulle legat ute ständigt och jämt och underhållit blockaden, kan jag, ehuru icke sjöman, ej tänka mig att det skulle varit dem möjligt att hålla sina maskiner och sitt manskap i sådant skick, att de kunnat genast vara så slagfärdiga, som uti en nutida sjöstrid är af nöden. Sålunda skulle man väl kunna säga, att dessa jagare och torpedbåtar tillsammans uträttat det storverket att hålla den ryska flottan i Port Arthur så godt som ur striden under hela tiden, hvarigenom förbindelsen mellan Japan och Mandschuriet öfver hafvet möjliggjorts. Men därtill kommer ju resultatet af Port Arthur-flottans totala tillintetgörelse såsom ett verkligt storverk, till hvilket resultat just dessa snabbgående fartyg i högst väsentlig grad bidragit.

Naturligtvis skulle jag helst sett, att Kungl. Maj:ts förslag antoges, men jag har ju hört huru landet ligger, jag har ej rättighet att framställa något yrkande, och jag tror icke heller att det i detta afseende tjänar någonting till att uttala en önskan.

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.
(Forts.)*

Friherre Gripenstedt: Helst hade jag önskat att icke uppträda, men några ord från statsrådsbänken hafva uppkallat mig. Ehuru jag visserligen icke kan komma till samma resultat som herr Olof Jonsson utan på det lifligaste yrkar bifall till reservanternas förslag, har jag dock en känsla af att hvad som af honom yttrades angående bristande samarbete mellan försvarets olika grenar icke var alldeles ogrundadt. Det är detta, som af herr statsrådet blifvit bestridt. Det är ju svårt att komma med några fakta, men det förefaller mig likvisst som om man ginge för långt, när man menar att här är allt väl beställt. I en riktning kan sägas att det är samarbete, nämligen inom ett departement för sig med dess underafdelningar, men äfven i detta afseende kan man ställa sig spörjande huru det förhåller sig. Så t. ex. om man ser till hvad chefen för marinförvaltningen och hvad sjöministern bruka föreslå, så finner man ofta afvikelser. Marinförvaltningen har nu som vanligt ansett såsom sin plikt att taga till så mycket som möjligt, och den behöfver ju icke se till öfriga försvarsgrenar och deras behof, utan ser endast till sitt eget fack. Sedermera kommer sjöministern och måste, då han tager hänsyn till andra utgiftsposter, göra sina ändringar. Det är naturligtvis ingen angenäm uppgift för departementschefen, som är sjöförsvarets målsman i regeringen, att själf föreslå sådana afprutningar, som han äfven i detta fall har gjort i afseende å andra klassens torpedbåtar. Hvad landförsvaret beträffar, skall jag nu ej inlåta mig på samarbetet mellan dess olika grenar, utan vill hålla mig till hufvudfrågan om samarbetet mellan landförsvaret samt sjö- och kustförsvaret. Jag undrar verkligen, om ej mera gemensamhet och planmässighet redan från begynnelsen vid behandlingen af försvarsfrågorna härvidlag vore önskvärda.

Statsutskottet uttalade i fjol med anledning af en motion af herr Carlheim-Gyllensköld såsom sin åsikt, att Kungl. Maj:t skulle kunna tillsätta en permanent kommission af cheferna för landt- och sjöförsvarsdepartementen samt vissa andra militärpersoner för att på kallelse öfverlägga om frågor, som rörde rikets försvar i dess helhet samt fördelning af kostnaderna på den ena eller andra sidan. Utskottet tillstyrkte ingen skrifvelse, utan antog att Kungl. Maj:t skulle taga saken i öfvervägande i alla fall. Nu i år föreligger en motion i Andra Kammaren af herr Wallenberg, där han föreslår en slags försvarsberedning i samma syfte d. v. s. för att åstadkomma ökad samarbete och större planmässighet i försvars-

*Anslag till
nyanskaffning
af krigsfar-
tygsmateriel.*
(Forts.)

beredelserna. Jag tror att denna tanke kan vara värd att taga vara på.

Jag har endast velat uttala detta som en slags gensaga mot hvad som nyss yttrades och yrkar för öfrigt bifall till reservationen.

Herr Almström: Efter herr statsrådets och chefens för landt-försvarsdepartementet sista uttalande anser jag mig icke längre böra hålla på mitt förslag om bifall till Kungl. Maj:ts proposition oförändrad, utan ber att få återtaga detta och sluta mig till reservationernas hemställan.

Herr statsrådet Virgin: Jag skall icke trötta kammaren med något längre anförande, men jag kan omöjligen underlåta att bemöta ett par ord af hvad friherre Gripenstedt nyss sade. Såsom bevis på bristande samarbete inom ett och samma departement nämnde talaren, att marinförvaltningen begär så och så mycket för t. ex. fartygsanskaffning och sedan prutar statsrådet ned detta. Men detta beror ju på vår statsförfattning. Det förhåller sig ju så, hvilket den ärade talaren vet lika väl som jag, att hos oss finnes ej något marinministerium, där statsrådet har ledningen i detalj och i dess helhet, utan här finnes ju ett själfständigt ämbetsverk, där likasom inom öfriga statsdepartement chefen har en själfständig beslutande myndighet och är ansvarig för sina beslut. Och då är det ju ganska naturligt att en myndighet, som är så godt som uteslutande teknisk, visserligen äfven ekonomisk men alls icke på något sätt politisk, ställer upp de önskningsmål, som föreligga från vapnets och från försvarets synpunkt. Sedan kan Konungens rådgifvare komma att tillstyrka förändringar i detta förslag, och detta är väl just ett bevis på det samarbete, som äger rum inom regeringen och som gör, att t. ex. sjöministern, om han än gärna skulle vilja tillstyrka marinförvaltningens förslag, finner det vara nödigt för det stora hela att därifrån göra någon afvikelse. Och detta samarbete sker ju, såsom bekant, uti den s. k. statsrådsberedningen, som just är en sådan där kommission, som den ärade talaren omnämnde och som statsutskottet under föregående år har talat om. Denna statsrådsberedning kan ju vara olika sammansatt efter olika ärenden, men det är ju alldeles tydligt att, det må nu gälla landt- eller sjöförsvarsdepartementet, så måste under statsministerns presidium ärendena behandlas af chefen för det departement, som af saken beröres. Att denna organisation kan vidare utvecklas är ju mycket sannolikt, och därpå skall jag naturligtvis vid detta tillfälle icke ingå, men jag har endast velat påpeka, att den omständighet, som af den ärade talaren framhållits, anser jag icke vara något bevis på bristande samarbete utan snarare tvärtom.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade

herr talmannen, att beträffande ifrågavarande punkt nu föreläge följande yrkanden, nämligen dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Tamm*, *Hugo*, att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af honom m. fl. vid punkten afgifna reservation.

Anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel.
(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på godkännande af herr *Tamm*s yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande kl. 7 på aftonen.

Punkterna 17 och 18.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19.

Mom. 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att bevilja för komplettering af fartygs och fästningars ammunitionsförråd med modern artilleriammunitionsutredning ett anslag af 827,750 kronor och där-af på extra stat för år 1906 anvisa ett belopp af 275,917 kronor.

Anslag för komplettering af fartygs och fästningars ammunitionsförråd.

Utskottet hade tillstyrkt, att ifrågavarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Herr von Möller: Jag ber att på förhand få tillkännagifva, att jag ej ämnar yrka på nedsättande af anslaget ifråga, utan jag önskar endast framhålla några omständigheter, som jag tycker förtjäna en viss uppmärksamhet från Riksdagens sida.

Såsom herrarne erinra sig, blef man ganska oangenämt öfverraskad, när man i tidningarna läste, att natten mellan den 2 och 3 mars eldsvåda utbrutit på fästningen Oskar Fredriksborg. De upplysningar, som tidningarna lämnade, gäfvos vid handen, att anledningen till eldsvådan var att söka däri, att gnistor från några kokapparater, som användes vid tillfället, nedfallit på trägolvet. Men förvåningen ökades icke obetydligt, när man läste beskrifningen öfver själfva eldsläckningen; hur svårt manskapet hade att åtkomma eldhärden, men att det svåraste och farligaste af allt var

Anslag för komplettering af fartygs och fästningars ammunitionsförråd.
(Forts.)

att långa ut ammunitionen ur det närbelägna ammunitionsförrådet. Svenska Dagbladet för den 5 mars, där jag hämtat dessa upplysningar, säger, att det för *länge sedan* varit tal om att *ersätta trä-golfvet* med ett af *cement*, men när för någon tid sedan de gamla bjälkarna, som voro mer eller mindre ruttna, borttogos, *genomfördes* ej denna som synes *behöfliga reform*, utan de ersattes i stället med nya bjälkar. Ja, mina herrar, det är ej vidare uppmanande att bevilja anslag till ammunition, när man ser att ammunitionen förvaras på ett sådant sätt, att köket och ammunitionsförrådet förläggas bredvid hvarandra, såsom här skett. Det är min första anmärkning, och jag hoppas, att, om ej vederbörande redan vidtagit erforderliga mått och steg, de torde tillse, att *sådant slarf*, — jag ber om ursäkt men jag tvingas använda det ordet — *icke vidare måtte förekomma*.

Jag ber nu att få öfvergå till min andra anmärkning; den gäller flottans anskaffning af krut. Såsom herrarne veta, har flottan tills dato upphandlat sitt krut från enskilda leverantörer i stället för att använda statens krutfabrik. Vi hafva två ammunitionsfabriker, vid Karlsborg och Marieberg, och vi hafva ett krutbruk, Åkers. Detta användes af arméförvaltningen men ej af marinförvaltningen — af hvilket skäl vet jag ej. Man skall möjligen säga, att det för närvarande är omöjligt, ty såsom det nu är ställdt, har Åkers krutbruk fullt upp att göra för att tillgodose arméns behof af krut. Vidare säger man, att det gäller olika krutsorter. Ja, jag vet, att krutet till flottan är nitroglycerinkrut, och sådant tillverkas ej vid Åkers krutbruk. Det är sant, men det är rakt icke något skäl. Hvarför inrättar man icke detta bruk, så att det motsvarar behofvet? Hvarför utvidgar man ej etablissementet, och hvarför använda icke båda de olika försvarsdepartementen statens krutfabrik? Jag menar ingalunda, att de skulle uteslutande taga sina behof från Åkers krutbruk. Mycket gärna må den inhemska industrien tillgodoses, det har jag ej något emot, men det måste herrarna väl erkänna, att *två fabriker tillverka mera än en*, och det måste således ovillkorligen vara fördelaktigare att hafva *två fabriker* än en. Och ser man frågan från affärssynpunkt — ja, då tror jag, att en hvar af herrarna måste medgifva, att jag har rätt i mitt påstående, att om det endast finns en privat fabrik, som levererar krut — och det har under sista tiden blott varit *en*, Bofors — så blir det naturligtvis svårare att kunna utöfva kontroll öfver denna fabriks priser än om man hade en fabrik, som tillhörde staten. Kanske säger man, att det alltid blir dyrbarare hvad staten skall göra. Det har väl åtminstone ej varit fallet vid Åkers krutbruk, ty detta användes, såsom jag sade, allt fortfarande med fördel af arméförvaltningen. Hvarför man nu ej gjort nya anordningar för att tillverka den andra krutsorten, kan

jag ej fatta, men när det gäller statens skinn, så är man ej så värst öm eller omtänksam. efter hvad det tyckes.

Jag vill ej i allmänhet trötta kammaren med innanläsning; jag vet, att herrarne icke sätta värde därpå, men jag vet tillika, att kammaren icke tycker illa om, om man kommer fram med pikanta saker. Om jag emellertid anser mig tvungen att använda en dylik metod, så ber jag eder, mina herrar, vara öfvertygade, att jag dock städse har ett allvarligt syfte med hvad jag säger, äfven om formen stundom kan vara skämtets. Jag använder blott det medel, som jag i ett förekommande fall tycker kunna vara lämpligast för att hålla uppmärksamheten vid makt. Såsom herrarne veta, har i tidningspressen förekommit en del artiklar, som onekligen väckt ett visst uppseende. Jag vet ej huru det är med fackmännen, men för oss icke fackmän te sig de omnämnda förhållandena rätt egendomliga — det kan ej nekas. Man kan då fråga, hvarför jag i en sådan fråga uppträder med åberopande endast af tidningsartiklar i stället för att skaffa mig upplysningar från andra håll. Ja, mina herrar, det tillät jag mig att göra, eller rättare försöka, i Bodenfrågan, och då fick jag om någonsin bevis för att en »dåre kan fråga mer än sju vise kunna besvara». Jag blef öfvertygad om att det finns vise, och de ådagalade visserligen på ett kanske något negativt sätt sin visdom genom att tiga, de hade nog svårt för att fullt nöjaktigt besvara, hvad denna dåre tillät sig att fråga om, och mina frågor blefvo till allra största delen obesvarade. Nu vill jag ej vidare besvara med frågor, i stället med tidningsartiklar. Jag anser nämligen, att när i tidningspressen framförts artiklar som dessa, ej anonyma, men under-tecknade med författarens fulla namn, så anser jag, oftersom jag ej har sakkunskap att afgöra hvem som har rätt, att jag såsom riksdagsman icke blott har rättighet utan äfven skyldighet att föra dessa saker på tal. Är det så, att författaren begått misstag, så hoppas jag, att han antingen här eller i tidningspressen eller på annat sätt blir gendrifven. men så länge som jag sitter som representant för mitt län, anser jag det vara min ovillkorliga skyldighet att fästa uppmärksamheten på saker, som se så pass, minst sagdt, *konstiga* ut. Jag ber nu, att den ärade afdelningsordföranden icke måtte komma med sådana invändningar som förra gången, när vi ordväxlade med hvarandra, eller att det låge en »insinuation i vadderadt emballage» i mitt yttrade. Det är ej meningen att göra insinuationer, utan det är meningen att föra fram i kammaren hvad som i tidningspressen påpekats och som ovillkorligen förtjänar någon uppmärksamhet. Men, märk väl, jag säger på samma gång, att jag ställer mig hvarken på den ena eller andra sidan, än så länge.

Den första artikeln i Dagens Nyheter för den 1 April vänder sig mot vissa krutleveranser, som slutligen tillföllu Bofors.

*Anslag för
komplettering
af fartygs och
fästningsars
ammunitions-
förråd.
(Forts.)*

*Auslag för
komplettering
af fartygs och
fästningars
ammunikions-
förråd.
(Forts.)*

Där nämner författaren att anbud hade inforrats, från Krupp, Nobels Explosives Co i Skottland och Köln-Rottweiler Pulverfabriken. Längre fram i artikeln nämnes, att Krupp inkom med prisuppgift, under det att de andra skrefvo till marinförvaltningen och anhöllo om närmare uppgifter. Nobels Explosives Co frågade, hvad marinförvaltningen menade med »nobelkrut», samt anhöll att få återkomma med prisuppgifter, när de begärda meddelandena erhållits. Kölnfabriken sade sig ej kunna lämna prisuppgifter, ty fabriken förstode ej de af marinförvaltningen öfversända, på *svenska språket* affattade tekniska leveransbestämmelserna. Jag hade trott, att språkkunskapen i vårt land vore så stor att man, när det gällde affärer, skulle kunna yttra sig på tyska, franska eller engelska. Emellertid därmed förföll denna fråga, och aktiebolaget Bofors nobelkrut erhöll hela leveransen, — jag hänvisar för öfrigt till artikeln, ty jag kan ej besvara kammaren genom att läsa upp den i dess helhet. Hvad jag med detta velat säga är naturligtvis, att hade vi haft en fabrik för dylikt krut vid Åker, så hade vi åtminstone kunnat tänka oss, att denna fabrik skulle kunnat inverka något reglerande på priset, och det måste väl vara lyckligt, om staten får *köpa billigt*. Jag missunnar ingalunda de privata bolagen förtjänst, men jag vill ej, att det såsom i detta fall skall vara blott *en* som täflar, ty, som jag nämnde, gingo de öfriga fabrikanterna ur spelet, den ena visste ej hvad som menades med »nobelkrut» och den andra förstod ej svenska. Det var naturligtvis ett fel att affatta leveransvillkoren på ett sådant sätt.

Möjligtvis hafva herrarne uppmärksammat en ny artikel af samme författare i Dagens Nyheter 12 april, under rubriken: en krutfråga. Där redogöres för fördelarna af nitrocellulosakrut till s. k. högtryckskanoner. Jag vågar naturligtvis ej inlåta mig på att fälla något omdöme, om han härvid har rätt eller ej, vill ej heller besvara herrarne med att återgifva denna del af uppsatsen, ty jag tror ej att herrarne skulle kunna sentera skillnaden mellan nitrocellulosakrut och nitroglycerinkrut. Men så säger författaren mot slutet af artikeln en sak, som förefaller minst sagdt oroväckande.

»Att en inhemska leverantör existerar och får *deltaga* i leveranserna, till och med att han förtjänar bra, är ju ingenting att säga om. Men privatindustriens *emvälde* gentemot militäradministrationen är dock förkastligt. Dess följder måste alltid visa sig i stort sedt skadliga. Det har ofvan framhållits att marinförvaltningen bör experimentera något mera vid öfvergång till 15 cm. högtryckskanoner.

Men nu kan det vara på tiden meddela, att marinförvaltningen genom kontrakt varit förhindrad experimentera vid inköp af 15 cm. högtryckskanoner. När frågan om dessa kanoner uppstod vid bestämmande af Fylgias bestyckning, synas de tekniskt ansvariga i ämbetsverket, d. v. s. kommandörkapten W. Dyrssen och kapten

H. Ericson, ha varit så pass osäkra, att de önskade först inköpa en profpjäs från Bofors. Men detta omintetgjorde bolaget genom oskäligen fordringar. Slutet på affären blef att marinförvaltningen på eget bevåg, utan att underställa saken Kungl. Maj:ts nådiga pröfning, lämnade hela den viktiga ombeväpningsfrågan både med afseende på krut och pjäs i aktiebolaget Bofors—Gullspångs händer. En opartisk undersökning torde gifva vid handen, att ämbetsverket vid detta tillfälle fattat ett beslut, som, jämfördt med många andra liknande, vida öfversteg dess befogenhet efter upphandlingsreglementet.»

Kan detta vara möjligt?

Författaren öfvergår därefter till att tala om resultatet af profvet med dessa högtryckskanoner. Han förfäktar därvid den uppfattningen, att cellulosakrutet är fördelaktigare att använda än nitroglycerinkrutet, som snabbare utbränner och förstör kanonen. Det är en teknisk fråga, som jag ej alls vill inlåta mig på. Men sedan fortsätter författaren:

»För min del vågar jag vidhålla, att en sådan kanon med sådant krut är obrukbar intill dess det blifvit utrönt, om ej annat krut och andra anordningar göra pjäsen hållbarare. Men sådana undersökningar fick marinförvaltningen icke göra, ty enligt leveranskontrakt af den 10 mars 1903 skulle ämbetsverket inom 14 dagar efter profskjutning antaga eller förkasta den nya typen. Ett förkastande medförde omedelbar tillverkning af 8 st. kanoner af äldre typ till Fylgia. Lägg härtill att profvet var i sina väsentligaste hufvuddrag på förhand bestämdt, och man måste fråga, om ej säljaren, den inhemska fabrikanten, vetat förskaffa sig en otillbörligt stor makt öfver den köpande myndigheten. När makten redan före trustens bildande var så stor, hurudan bör den ej vara nu?»

Jag vill ej uppehålla diskussionen för mycket. Jag hoppas emellertid, att jag uttryckt mig så klart, att herrarne förstätt, att jag ej kan tillåta mig ett personligt omdöme i frågan, men när i pressen så pass egendomliga förhållanden kommit fram, som de, för hvilka redogjorts i dessa båda artiklar, så måste jag, just såsom icke varande tillräckligt sakkunnig, dock som representant hafva både rätt och skyldighet att för kammaren föra fram så pass allvarsamma saker som dessa, hvilka jag nu vidrört.

För öfrigt, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Falkenberg: Jag är ej fackman på detta område, men som jag misstänkte, att herr von Möller skulle taga upp denna fråga, så har jag tagit reda på några detaljer rörande densamma.

Det finnes nu två krutsorter, den ena nitroglycerinhaltig och den andra nitroglycerinfri. Det förra krutet tillverkas vid Bofors och användes af vår flotta samt af alla andra nationer utom Ryssland, Amerika och Frankrike. Det nitroglycerinfria krutet tillver-

Anslag för komplettering af fartygs och fästningsammunikionsförråd.
(Forts.)

*Anslag för
komplettering
af fartygs och
fästningars
ammunikions-
förråd.
(Forts.)*

kas vid Åker och användes för armén och äfven delvis för flottan och då till kanoner, för hvilka flottan och armén hafva gemensam typ, t. ex. kustbefästningskanoner. Fördelarne med det nitroglycerinhaltiga krutet äro följande. Det är mycket okänsligt för fukt och har god hållbarhet utom första månaderna efter tillverkningen. Vid Bofors gör man på det sättet, att man profskjuter krutet genast efter tillverkningen, hvarefter det förvaras i sex månader. Därefter profskjutes det åter, och är det då ej sådant som kontraktet föreskrifver, så kasseras det. Denna lagring sker på Bofors' bekostnad. Vidare har detta krut mycket större effekt, och är det lättare att med detta krut erhålla de större utgångshastigheterna. Det är nämligen betydlig skillnad på utgångshastigheten för flottans och arméns kanoner. Flottans kanoner hafva en utgångshastighet af 750 à 850 meter, och arméns hafva omkring 500 meter. Vidare är att märka, att det andra krutet icke fanns, då dessa flottans kanoner konstruerades. De äro således konstruerade för det nitroglycerinhaltiga krutet, och därför är laddningsrummet å flottans kanoner något mindre, emedan krutet är starkare. Slutligen kan flottan ej från Åker förskaffa sig tillräckligt med krut, därför att krutbruket är så upptaget med beställningar för armén, att det hvarken under 1905, 1906 eller 1907 kan leverera det krut, som flottan behöver.

Hvad urbränningen beträffar, så har man skjutit 500 skott med en 12 cm. kanon utan att man kunnat se någon urbränning annat än genom att använda mycket fina instrumenter, och således kan man anse denna sak vara af ringa betydelse. Med större pjäser än 15 cm. kanoner har man ej haft råd att göra några dylika försök. Dessutom ber jag att få meddela, att det krut, som användes till de större kanonerna vid flottan, är af en särskild sort, som innehåller endast 25 % nitroglycerin.

Hvad slutligen prisfrågan beträffar, så tager Bofors för det krut, som ej inlägges i lufttäta lådor, klädda med zink, kr. 5,25 pr kilogram, men inlagdt i dylika lådor och iordninggjordt i särskilda laddningskarduser till de gröfre kanonerna kostar det kr. 6,15 pr kilogram. Åkers krut kostar 5 kr. utan lådor, men med dylika cirka kr. 5,25. Hvad som äfven bidrager till att Åkerskrutet ställer sig fullt ut lika dyrt är, att detta krut är betydligt svagare än Boforskrutet. För att erhålla samma utgångshastighet måste man taga så mycket större laddningar, 425 gram Bofors' krut mot 530 gram Åkers krut. T. ex. till en 25 cm. kanon användes 45 kilogram Bofors krut mot 51 kilogram Åkers krut. Pris skillnaden blir dock kr. 31,50 för hvarje skott. Räknar man nu, såsom den af den föregående talaren angifna personen gjort, med ett pris af kr. 4,50, så är det alldeles gifvet, att den omtalade vinsten af 56,200 kronor skall uppstå, men dels är priset dyrare och

dels åtgår mer af Åkers krut till hvarje laddning, hvarför denna vinst helt och hållet försvinner.

Jag har ej några vidare meddelanden att lämna, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Virgin: Det anförande, som herr von Möller nyss hade, har hvad beträffar de tekniska detaljerna blifvit så fullständigt bemött af den senaste ärade talaren, att jag antager, att det ej behöfves, att jag upptager kammarens tid med något ytterligare bemötande i detta afseende af anförandet i fråga.

Men jag ber att få säga ett par ord i några andra hänseenden. Till en början har den ärade talaren ur en tidning anført, att ett golf i Vaxholms fästning fattat eld, och att detta golf befunnit sig i betänklig närhet till ett krutupplag. Jag känner för närvarande ej till den detaljerade fördelningen af ammunitionsupplaget i Vaxholms fästning. Jag känner endast till, hur det var på den tid, då fästningen stod under landtförsvarets styrelse, hvilket ju icke är så länge sedan. Då fanns där ett kruttorn, som var byggdt med mycket solida väggar och rundt omkring muradt, och där förvarades i regel all ammunition. I alla händelser fick ej utom detta torn förvaras annat än rätt obetydliga kvantiteter ammunition. Jag tager för gifvet, att det nu är ordnad på ungefär samma sätt som då. Jag vill endast erinra om att den omständigheten, att ett trägolf, som fattat eld, befinner sig i närheten af krutupplaget, ej i och för sig innebär någon större fara, om detta krutupplag är så förvaradt, att det ej kan åtkommas af elden, för så vidt icke den samma tager större dimensioner, så att hela fästningen fattar eld, och då hjälper naturligtvis ingenting. Således, närheten behöfver ej innebära någon fara. Det torde ej vara någon nyhet för herrarne, om jag säger, att icke *allt* som står i tidningarna är sant, och det skulle ju möjligen låta tänka sig, att detta — alldeles oaf-siktligt — blifvit från tidningens sida framställt såsom mycket farligare än det i själfva verket varit.

Vidare anförde den ärade talaren — fortfarande ur en tidning — att det är farligt att icke hafva mer än en krutfabrik, hvilken till på köpet är enskild fabrik, som sålunda är utan konkurrent. Det vore följaktligen mycket lämpligt, att statens krutfabrik på Aker tillverkade krut äfven för flottans pjäser. Ja, nu har det genom de tekniska upplysningar, som den siste ärade talaren lämnade, blifvit ganska klart, att det finnes vissa fördelar med det nitroglycerinhaltiga krutet, speciellt för flottan och kustartilleriets mycket långa och mycket kraftiga kanoner. Det ställes helt andra fordringar på dessa kanoner än på fältartilleriets och landtbe-fästningarnas kanoner, så att det är mycket möjligt och sannolikt, att detta nitroglycerinhaltiga krut är fördelaktigt för flottans och kustartilleriets långa kanoner. En antydning om att så är förhållandet

Anslag för komplettering af fartygs och fästningars ammunitionsförråd.
(Forts.)

Anslag för kompletter ing af fartygs och fästningars ammunitionsförråd.
(Forts.)

ligger också i den omständigheten att, om jag ej misstager mig, endast tre makter för sina kanoner antagit nitrocellulosakrut, d. v. s. ej nitroglycerinhaltigt krut — dessa makter äro Ryssland, Frankrike och Nordamerikas Förenta stater — under det att alla andra stater för så beskaffade pjäser antagit det nitroglycerinhaltiga krutet. Således synes det, som om det funnes anledning till att begagna två alldeles skilda krutsorter, den ena sorten för de kraftigare kanonerna, den andra för fältartilleriets mindre kraftiga kanoner.

Under sådana förhållanden är det ju en helt och hållet ny fråga, som nu dyker upp, att vid Åkers krutbruk anlägga en fabrik äfven för tillverkning af detta nitroglycerinhaltiga krut. Rätten att tillverka nitroglycerin tillhör, så vidt jag vet, här i Sverige liksom i öfriga länder bolaget Nobel, och kronan skulle därför antagligen vara skyldig att taga sin råvara från någon af nitroglycerinbolagets fabriker för att sedermera bearbeta denna råvara tillsammans med de andra ingredienser, som ingå i sådant krut. Därtill fordras naturligtvis anläggandet af en ny fabrik vid Åker. Skulle man återigen till flottans och kustartilleriets kanoner använda samma sorts krut som till landartilleriet, skulle därför fordras en utvidgning af Åkers krutbruk, ty de nu i full gång varande fabriker kunna f. n. icke åstadkomma större arbetsprodukt, än som fordras för att fylla arméns behof, och detta förhållande kommer att äga rum åtminstone detta och nästkommande år och väl äfven under år 1907 efter de upplysningar, som jag erhållit.

Frågan är nu, om det är en så stor fara, att det endast finnes en enda enskild fabrik, som tillverkar krut för flottans kraftigare kanoner. Det tror jag icke. Enda anledningen till att vidtaga den här förordade åtgärden skulle då vara den, att dessa krutsorter nu betingade ett oskäligt högt pris, så att man behöfde etablera konkurrens för att bringa ned priset. Men för det första ligger det i blotta tillvaron af en statens fabrik ett hot emot den enskilda fabriken, om den begär öfverdrifna priser, då staten ju alltid med tiden kan taga tillverkningen i sin hand. Och för det andra har det väl blifvit påstådt men ingalunda bevisadt, att det pris, som betingas af Boforsbolaget, är oskäligt eller väsentligen högre än det pris, till hvilket statens krutbruk skulle kunna framställa varan. Om man räknar efter kilo, så blir visserligen detta Boforskrut dyrare än Åkers, men om man tager med i räkningen den större kraften hos det förstnämnda krutet, så blir laddningen till vissa kanoner icke dyrare utan billigare och vid andra kanoner visserligen något dyrare, men jag tror dock, att dessa båda förhållanden ungefär taga ut hvarandra.

Då sålunda denna brist på konkurrens icke tager sig uttryck i oskäliga priser på ifrågavarande krutsorter, så kan jag icke se, att här är något att klaga öfver. Huruvida det kan vara lämpligt att för framtiden anlägga en fabrik för tillverkning af dessa för

flottans kraftigare kanoner afsedda krutsorter, är ju en fråga, som jag icke för min del är beredd att i dag besvara, då denna fråga ej förevarit, och det torde fordra en ganska vidlyftig utredning, innan man kan få utrönt, huruvida detta är fördelaktigt för staten eller icke. Det är naturligtvis icke omöjligt att så kan vara förhållandet, det är till och med mycket sannolikt, att det vore bra, men det har, som sagdt, hittills icke kommit i fråga.

Ja, det öfriga af hvad den ärade talaren anförde var en del tekniska detaljer, som redan blifvit bemötta, och därför skall jag inskränka mig till hvad jag nu haft äran anföra.

Herr von Möller: Med anledning af hvad statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet nyss yttrade, ber jag att få säga, att jag visst tror, att det blir en mycket vidlyftig utredning, om denna fråga skall tagas upp; men jag hoppas för min del, att denna utredning icke desto mindre *skall göras och göras så hastigt som möjligt*. Jag kan nämligen icke af hvad de båda föregående talarne helt axiomatiskt yttrat finna ådagalagdt, att det skall ställa sig så mycket dyrare, om staten själf tillverkar sitt krut. Huru vet man det? Nog borde man väl kunna hysa det förtroendet till dem, som skola omhänderhafva statens intressen, att det icke *alltid* skall blifva dyrare, om staten själf öfvertager tillverkningen af en vara. Eller *skall* staten alltid ovillkorligen klås? Om man nu också af en så högt stående persons uttalanden kan få en pessimistisk uppfattning härvidlag, så är det väl ändock odisputabelt, att Åkers krutbruk hittills skötts på ett förträffligt sätt. Man vet ju, att den förre chefen fått en mycket hög förtroendepost, och man har alltid hört krutbruket synnerligen väl omtalas. Hvarför skall man då, om det blir fråga om en *ny* krutsort, behöfva befara, att tillverkningen här skall blifva *sämre* eller *dyrare* än vid en *enskild* fabrik, i en så gynnad ställning som statens fabriker väl dock torde vara, jämförda med den enskilde fabrikanten? Hvad som därvidlag för oss i Riksdagen bör vara det bestämmande bör ju vara, om det blir *fördelaktigt* för svenska staten, och ingenting annat.

Hvad nu herr statsrådets anmärkning mot tidningspressen beträffar, så vill jag åt denna öfverlåta att själf försvara sig. Jag har här endast anfört hvad som i pressen blifvit meddeladt. De två artiklarna äro signerade, och där får författaren själf svara för sin redogörelses riktighet. Vidkommande den första af mig omnämnda uppsatsen, om eldsvådan vid Oskar-Fredriksborg, så påpekade tidningen, att köket endast genom en mur och en järndörr var skildt från ammunitionsförrådet, och det var endast detta jag relaterade.

Eftersom herr statsrådet emellertid tyckes vara skeptisk emot tidningarnas uppgifter, så har han ju dock, hvilket jag icke haft,

Anslag för komplettering af fartygs och fästningsammunitionsförråd.
(Forts.)

Anslag för komplettering af fartygs och fästningars ammunitionsförråd. att tillgå krigsrättens protokoll, och där kan han naturligtvis inhämta närmare upplysningar om saken.

För min del tycker jag, att det är egendomligt att placera ett kök bredvid ett ammunitionsförråd. Jag är visserligen icke artillerist som han, och jag har ju icke hans erfarenhet eller sakkunskap, men så mycket har jag reda på, att krut exploderar om det blir för varmt, att det blir varmt om trä tager eld, att trä lätt tager eld, om det placeras intill en eldhärd, och att det är *eldfarligt* att placera krut i sådant grannskap. För min del tycker jag därför, som sagdt, det vara ett väl oförsiktigt tilltag att placera ett kök bredvid ett ammunitionsförråd, skildt därifrån endast genom en dörr, om ock af järn.

Min afsikt är emellertid icke att göra anmärkningar blott för att klandra; hvad jag afsett med mitt anförande är att få sanningen utredd och missförhållandet rättadt.

Herrarne erinra sig nog mer än väl, om vi nu skola fortsätta att tala om tidningarna, att generalmajor Centerwalls rapport äfven återgifvits i pressen. Var den kanske också felaktigt återgifven, då den lämnade klart besked om att det var mycket öfrigt att önska just beträffande vårt kustförsvar? Jag tror icke det är rätt att här i kammaren söka bemöta en anmärkning med att skylla på att pressen ljuger — nej, misstager sig, utan det rätta torde väl vara att söka med sakliga skäl gendrifva de anmärkningar, som framställas, de må nu vara hämtade från pressen eller från andra håll. Jag erinrar ännu en gång om generalmajor Centerwalls rapport, på hvars detaljer jag dock nu icke skall ingå, då det skulle föra mig alldeles för långt.

Herr statsrådet nämnde vidare, att de af friherre Falkenberg lämnade sakliga uppgifterna voro fullt upplysande. Eftersom han läste upp sitt anförande från ett papper, som jag antar från någon för mig okänd välgörare, som försett honom med de uppgifter han lämnade, och då han nu läste innantill, må det kanske äfven tillåtas mig att fortsätta innanläsningen. Här står i den förut citerade sista tidningsartikeln om de olika krutsorterna: »Besparingen vid köp af Åkers krut har jag i artikeln den 1 dennes beräknat mot kilogram Boforskrut. Att i en i och för sig lång uppsats, hvars hufvudändamål var att skildra själfva upphandlingen, gå till väga på annat sätt hade varit omöjligt, ehuru det visserligen är sant att nitrocellulosakrut (således Åkerstyp) har något mindre effekt och att således jämförelse per viktsenhet i viss mån haltar. Motiven till mitt handlingssätt torde närmare framgå af följande. Det har visat sig, att man behöfver omkring 33 procent större laddning Åkerskrut i flottans 57 mm.-kanon än Boforskrut, men endast omkring 7 procent större i flottans 120 mm.-kanon. Man torde däraf kunna draga den slutsatsen, att Åkerskrutet ej blifvit fullt rationellt afpassadt för användning i flottans kanoner, naturligt nog då

det hittills endast funnit användning för några kustpjäser i Vaxholmspositionen, medan dessa ännu hörde hemma under fjärde hufvudtiteln. Vid en *rationell afpassning* torde det icke vara öfverdrifvet förvänta, att *Åkerskrutet i genomsnitt skall visa sig 10, högst 15 procent svagare än Boforskrutet*. Genomsnittspriset för den omtalade Boforsleveransen är 5 kr. 57 öre per kg. (de första notiserna i pressen berörde endast partiets billigare hälft å 5 kr. 25 öre per kg.). Boforskrutet är således, af nu föreliggande leverans att döma, *minst 24 procent dyrare än Åkerskrutet*, och denna *prisskillnad torde fullt räcka till för att i genomsnitt göra inköp från Åker för sjöförsvaret ekonomiska, när Åkerskrutet blifvit rätt afvägdt för flottans kanoner.*»

Anslag för komplettering af fartygs och fästningars ammunitionsförråd.
(Forts.)

Ja, mina herrar, anser herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet hvad jag nu uppläst icke vara korrekt, så hopvas jag åtminstone, att han medgifver, att det är korrekt af mig, att jag icke inlåtit mig på några vidare utläggningar utan återgått till den citerade tidningsartikeln.

Det skulle dock vara rätt intressant att ytterligare få något afhandla frågan om dessa priser. Författaren säger nämligen i sin första artikel: »Aktiebolaget Bofors' nobelkrut slutligen begär alternativt 5 kr. 55 öre—5 kr. 75 öre per kg. och 5 kr. 5 öre per kg., med angifvande för båda alternativen af vissa villkor, som nästan uteslutande afse leveranstiderna, dels för dessa, dels för förut beställda krutpartier. Villkoren äro så mycket obetydligare, som staten alltid visat sig tillmötesgående gentemot den inhemska krigsmaterielindustrien och ständigt efterskänker vite för försenad leverans. — Nu väntar man sig åtminstone ett afgörande enligt ett af Boforsbolagets alternativa anbud och naturligtvis efter det *lägsta*, då villkoren gällde leveranstid och staten, såsom erfarenheten visar, i alla fall får vänta tills leverantören hinner blifva färdig med sitt arbete. Men häraf blef intet, utan marinförvaltningen afslutar i stället kontrakt med Nobelbolaget vid Bofors under hand till 5 kr. 25 öre per kg. Genom denna åtgärd har leverantören tillförsäkrats 5,320 kr. mer betaldt än enligt sitt *lägsta* anbud.»

Detta är verkligen saker, som förefalla rätt märkliga. — Ja, herr talman, då kammaren börjar tala samtidigt med mig, är detta för mig alltid ett tecken att jag bör sluta. Jag har därför icke något vidare att tillägga.

Friherre Palmstierna: Det kan naturligtvis icke falla mig in att från denna plats försvara Kungl. Maj:ts åtgöranden i det ena eller andra fallet, utan jag upptager endast hvad utskottet haft att göra med. Jag kan dock icke underlåta att säga, att jag icke kan förstå annat, än att det är en afgjord fördel för svenska staten, att det finnes tvenne krutfabriker, synnerligast som Bofors är mycket välbeläget i händelse af krig.

*Anslag för
komplettering
af fartygs och
fästningars
ammunikions-
förråd.
(Forts.)*

Man kan ju lätt tänka sig, att det ena krutbruket genom en olycka eller en eröfring går förloradt, och då måste det vara synnerligen fördelaktigt att hafva det andra. Hvad vidare beträffar priset, som den förste ärade talaren berörde, så vill jag erinra om att Åkers krutbruk, enligt hvad allmänt erkännes, är utmärkt väl skött, och att dess krut icke är för dyrt, men att äfven Bofors krutpriser icke äro öfverdrifna, utan i jämförelse med Åkers priser ungefär sådana, som de böra vara. Vid en sådan jämförelse som denna mellan en enskild inrättning och ett statens verk har man för statens verk äfven att lägga till ränta på anläggningskostnaderna samt aflöning för tjänstemän.

Den förste ärade talaren sade med afseende å den undertecknade artikeln, att han tyckte, att den såg egendomlig ut, och jag ber att i det fallet få instämma med honom.

Herr von Möller: Det glädde mig höra, att den siste talaren för en gångs skull hade samma upplattning som jag, ty det inträffar icke så ofta. Han sade nämligen, att det vore fördelaktigt att hafva flera krutfabriker, och det är just *detta* jag velat framhålla; det är ju min önskan, att vi skola hafva *både enskilda* fabriker och *statens*. Men för att vi skola erhålla flera fabriker, som tillverka detta krut, hvarom nu är fråga, naturligtvis under förutsättning att det verkligen är fullt lämpligt och outhärligt, vill jag hoppas, att den ärade talaren instämmer med mig uti min önskan, att just denna utvidgning af Åkers krutbruk, för hvilken jag talat, måtte komma till stånd.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, biföll kamraren hvad utskottet i föreliggande moment hemställt.

Punkterna 20—33.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
torpedbatteri
vid inloppet
till Karls-
krona.*

Punkten 34.

Kungl. Maj:t hade uti punkt 35 af förevarande hufvudtitel föreslagit Riksdagen att för anordnande af ett torpedbatteri vid stora inloppet till Karlskrona m. m. bevilja ett anslag af 718,300 kronor och därpå anvisa på extra stat för år 1906 ett belopp af 359,150 kronor.

Utskottet hade tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning.

Herr Jonsson: Vid denna punkt anser jag det vara skäl uti att göra en erinring emot det tillstyrkande, som här föreligger från utskottets sida.

Det första, hvarom därvidlag bör erinras, är, att, såsom vi veta, frågan om flottans förläggande till Stockholm i stället för till Karlskrona står på dagordningen på grund af särskilda taktiska skäl, i det att flottan från Stockholms skärgård på ett helt annat sätt är herre öfver Östersjön än vid Karlskrona. Skulle det nu så blifva, att flottan i en framtid skulle komma att förläggas till Stockholm i stället för att såsom nu hafva sin hufvudstation i Karlskrona, så skulle det ju kunna sättas i fråga, om det redan på denna grund vore skäl uti att bekosta detta torpedbatteri.

Men bortsett från detta vill jag äfven erinra om tillkomsten af denna fråga. Såsom vi veta, händer det då och då, att personer inom Riksdagen anse, att sjöministern eller krigsministern icke alls hafva beaktat sina vapens intressen så, som de anse erforderligt, och därför väcka de motioner den ena gången efter den andra om en eller annan detalj. Så är fallet äfven med föreliggande fråga. När förra året i Andra Kamraren väcktes en motion om anslag till torpedbatterier både vid Oskar Fredriksborg och Karlskrona, så afstyrkte statsutskottet denna framställning, i hvad den afsåg Karlskrona, men tillstyrkte, om jag minnes rätt, anläggandet af ett torpedbatteri vid Oskar Fredriksborg, hvilket också genom gemensam votering sedermera bifölls af Riksdagen. Utskottet skref då beträffande denna punkt, att det icke kunde komma i fråga att antaga ett sådant förslag på grund af en enskild motionärs framställning, särskildt därför, att all utredning saknades om kostnaderna för anläggningen. Nu har Kungl. Maj:t emellertid ansett sig böra taga upp denna fråga, som i fjol väcktes på tal genom motion af en enskild ledamot.

Om man då betraktar nödvändigheten af att för Karlskronas säkerhet hafva detta undervattenstorpedbatteri, så lærer det vara tydligt och klart, att, om en fientlig flotta lägger sig utanför Kungsholmen och bombarderar Kungsholmens och andra fästningar, denna flotta utan att forcera inloppet mellan holmarne kan ligga där strax utanför och förstöra såväl varfvet som Karlskrona stad, om det ligger i dess plan att så göra. Betydelsen af batteriet har också angifvits vara icke sådan, som jag nyss sagt, utan dess betydelse skulle vara, att det skulle erbjuda säkerhet mot öfverrumplingsförsök från en fientlig flotta. Man har förmodat, att ett sådant öfverrumplingsförsök kan komma som en blix från klar himmel, utan att en människa har kunnat hysa de minsta berättigade farhågor för ett sådant våldsgrepp, och man har därvidlag också åberopat sig på händelserna vid Port Arthur, där anfallet kom oförberedt för ryssarne.

På samma sätt skulle man nu kunna tänka sig, att en fientlig

*Anslag till
torpedbatteri
vid inloppet
till Karls-
krona.
(Forts.)*

*Anslag till
torpedbatteri
vid inloppet
till Karls-
krona.
(Forts.)*

flotta, utan att krigsförklaring skett, ja t. o. m. utan att några kinkiga förhållanden ägt rum, anföle Karlskrona samt försökte sig på ett sådant tilltag under djupaste fred som att forcera inloppet och göra hvad den behagade gent emot varfvet och fartygen. Men kan man rimligtvis förutsätta, att en sådan situation skall kunna uppstå, och att vår diplomati och vår regering icke skola kunna förutse en sådan fara, kan man antaga, att, ehuru icke ens en tvistefråga föreligger emellan ett annat land och oss, en fientlig flotta likvisst skulle kunna på sådant sätt försöka att öfverrumpla och tränga förbi våra fästningar utanför Karlskrona, ja, mina herrar, är en sådan uppfattning riktig, då fruktar jag för att vi nästan lika gärna skulle kunna kasta yxan i sjön som att anstränga oss i högre grad för att vara beredda att taga emot en fiende, som skulle kunna behaga hälsa på. Ty är det så ställt, att den internationella rätten medgifver något sådant, som att det under djupaste vänskap mellan två stater skall vara berättigadt att komma och göra ett dylikt anfall, då tror jag, mina herrar, att vi skulle vara illa ute, huru vi än ansträngde oss i detta fall.

Jag förutsätter således, att en sådan öfverraskning icke ligger inom det rimligas gräns, och då blir frågan: Kan icke detta inlopp vara skyddadt med minlinjer i stället för ett sådant torpedbatteri? Man har då sagt, att det tager flera dagar att ordna dylika linjer, under det att ett torpedbatteri, förutsatt att besättningen, som sköter det, finns på platsen och de öfriga materialier etc., som höra till, också äro i full ordning, naturligtvis skulle verka ändå snabbare emot ett sådant angrepp än utläggandet af minlinjer. Jag vågar dock sätta i fråga, huruvida det icke vore möjligt att i god tid ordna minlinjer för sådana eventualiteter. Jag vet icke, om djupet är för stort utanför Karlskrona för att där skulle kunna anordnas bottenminor, ty sådana kunna naturligtvis icke läggas på hur stort djup som helst, för att de skola kunna verka, men man kan åtminstone hafva förankrade minor, som ligga på ett visst djup, så att de icke äro farliga för våra egna mindre djupgående fartyg men kunna bilda ett effektivt skydd mot större slagskepp, som kunde hafva lust att forcera inloppet.

Jag finner det sålunda vara högst tvifvelaktigt, om det är nödvändigt att anskaffa detta torpedbatteri, och hvad som är säkert är, att anläggandet af ett dylikt torpedbatteri icke är en fullt säker skyddsåtgärd att räkna med. Bredden på detta inlopp är, enligt hvad jag tror, omkring en kilometer, och det torde då under vissa vindriktningar vara ganska ovisst, om man på ett visst afstånd kan träffa ett fartyg med en utskjuten torped. Men äfven om man förutsätter, att, därest det ena fartyget efter det andra skulle försöka att passera förbi, ett eller flera fartyg verkligen skulle träffas af torpeder, torde det icke vara omöjligt för dessa fartyg

att fortsätta sin marsch inåt den plats, de behöfva uppnå för att fullgöra sitt syfte.

I det fallet lära bottenminor eller förankringsminor med mycket säkrare effekt kunna grundligt skada de fartyg, som stött på, ty vi hafva ju sett exempel från nu pågående strid, hurusom just dylika minor hafva på en gång sänkt de starkaste slagskepp, under det att torpederna endast hafva skadat dem på sådant sätt, att de hafva konnat hållas flytande och slutligen repareras. Det synes därför, som sagdt, vara otvifvelaktigt, att dylika minor kunna vara af en mycket kraftigare verkan än en afskjuten torped.

Jag har velat göra dessa erinringar icke i afsikt att därmed framställa något yrkande om bifall till reservanternas från Andra Kammaren förslag, utan på det att de ledamöter, som intressera sig för hvad som här försiggår, måtte erhålla en liten orientering i denna sak, som icke stått dem till buds i utskottets betänkande.

Friherre Palmstierna: Den siste talaren framställde visserligen icke något yrkande, utan framhöll, att han endast ville lämna en orientering af förhållanden, hvilka icke stode kammarens ledamöter till buds i utskottets betänkande. Jag skall emellertid med anledning af hans yttrande anhålla att få något komplettera hans orientering.

Det första skäl, talaren anförde emot beviljande af anslaget till torpedbatteriet, var, att Karlskrona station möjligen skulle komma att förflyttas till Stockholm. Det är ju gifvet, att utskottet måst något sätta sig in i denna fråga. Under Karl XI:s tid, då Finland, Lifland, Pommern och andra områden hörde till Sverige och då vi ofta lågo i krig med Danmark, låg Karlskrona synnerligen väl till och var ett utmärkt centrum för vårt sjöförsvar. Härtill kom, att den tidens träfartyg, på grund af isarne i Stockholms skärgård, icke kunde under våren komma ut från Stockholm så tidigt och på hösten komma dit in så sent som från och till Karlskrona. Det var därför på den tiden en synnerligen lämplig plats för örlogsstation. Genom förlusten af Östersjöprovinserna och Finland och då man härjämte kan säga, att Norrland hotas mera nu än förr, har tyngdpunkten af vårt sjöförsvar flyttats mera norrut. Men däraf följer icke, att Karlskrona bör på något sätt öfvergifvas såsom örlogsstation. Då vår kust nämligen ju räcker ända från norska gränsen till finska gränsen, behöfves det väl mera än en replikpunkt, och att Karlskrona med alla de stora anläggningar, som där äro gjorda, och den belägenhet det har, fortfarande mycket väl lämpar sig till örlogshamn, har förefallit utskottet klart. Därför har också utskottet tillstyrkt och kammaren bifallit nya anslag till Karlskrona, t. ex. för ombyggnad af sjukhusen därstädes. Beträffande förslaget att få stationen i Stockholm ökad, har utskottet hört uppgifvas, att detta icke skulle komma att ske mycket på

Anslag till torpedbatteri vid inloppet till Karlskrona.
(Forts.)

*Anslag till
torpedbatteri
vid inloppet
till Karls-
krona.*

(Forts.)

Karlskronas bekostnad, utan att endast några få fartyg och några hundra man skulle förflyttas från Karlskrona till Stockholm, hvarjämte den ökning, som skulle komma flottan till godo, skulle förläggas i Stockholm.

Sedermera var det andra skälet, talaren anförde, att detta förslag i fjol afstyrktes af utskottet. Detta är mycket riktigt. Detta berodde emellertid därpå, att förslaget då bragtes å bane genom en enskild motion och saken ej kunde auses tillräckligt utredd. Att så var, bevisas också bäst däraf, att den kostnad, motionären trodde att ifrågavarande anläggning skulle betinga, visat sig vara alldeles för lågt beräknad.

Den ärade talaren sade, att man icke behöfde gå in på Karlskrona redd för att förstöra hamnen, utan att fartyg kunde ligga utanför inloppet bakom några skär och förstöra hela varfvet. Jag tror emellertid, att detta blefve mycket svårt. Det är nämligen från dessa skär närmare en mils afstånd in till varfvet.

Nu är naturligtvis icke meningen med torpedbatteriet, att de minor, som ligga utanför inloppet, på något sätt skulle minskas. Men minorna enbart äro icke tillräckliga, ty dels drager det sin tid att utlägga desamma och man kan tänka sig, att man blir förekommen, och dels kan en fiende möjligen med uppoffrande af något fartyg forcera minlinjen och då behöfver man utom kanoner ytterligare ett vapen, som hindrar fienden att intränga till denna för oss så viktiga plats. Därvid är ju torpedbatteriet enligt allas medgifvande ett ytterst kraftigt medel. Det är särskildt på den grund, att segelrännan förbi Kungsholmen har en sådan bredd och sådant djup, som man vid ett sådant fientligt forceringsförsök kan riskera, att fartygen komma igenom, om man icke ytterligare förstärker denna örlogshamns försvar genom ett torpedbatteri.

Med anledning af hvad jag nu anført, herr grefve och talman, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre von Otter: Den förste talaren uttalade bland annat, att det föreslagna torpedbatteriet icke borde anläggas af det skäl, att den internationella rätten stode på en sådan ståndpunkt, att ett sådant batteri näppeligen vore till någon nytta, då nämligen främmande nationers örlogsfartyg trots ett sådant utan vidare skulle kunna när som helst gå in i en befästad hamn och på så sätt kunna bemäktiga sig densamma. I detta afseende ber jag att få erinra honom därom, att sedan lång tid tillbaka i Sverige liksom i de flesta andra länder funnits en föreskrift, att endast ett visst antal främmande nationers fartyg få komma in i en krigshamn. Detta antal har hittills varit fyra, men har nu minskats med hänsyn till den större betydelse och styrka, som krigsfartyg numera äga. Härpå beror det också, att i allmänhet, när främmande nationers fartyg vilja besöka våra örlogshamnar, därom ges offentlig

underrättelse med begäran, att så och så många fartyg skola få komma in. Skulle nu händelsen vara den, att en sådan begäran icke gjorts och likväl ett större antal fartyg än det tillätna söker komma in i en hamn, så har vederbörande befälhafvare förståndigande att söka hindra dem därifrån.

*Anslag till
torpedbatteri
vid inloppet
till Karls-
krona.
(Forts.)*

Talaren fruktade äfven, att om ett torpedbatteri skulle anläggas vid Karlskrona, minlinjen där skulle komma att försummas. Så torde emellertid ej ske. I detta sammanhang vill jag också erinra om att minlinjen, såsom talaren också ganska riktigt framhöll, tager tid att utlägga, under det att ett torpedbatteri ständigt är klart till användning. Om således en öfverrumpling skulle ske, i likhet med hvad vi sett för icke länge sedan hafva inträffat på annat håll, hafva vi alltid detta torpedbatteri att stödja oss på tills minlinjen blifvit utlagd.

Detta med afseende å torpedbatteriets nytta och behöflighet såväl under fred som krig. Det borde väl för öfrigt vara tämligen själfklart, att ett sådant batteri, som likasom en laddad kanon, en laddad bössa, alltid är färdigt och genast kan verka, bör vara af mycket stor betydelse.

Talaren började sitt anförande mot detta torpedbatteri med att framhålla, att man icke ägde klarhet i frågan, huru det kommer att gå med Karlskrona station, om den möjligen kommer att indragas. Jag vill i det fallet uttala såsom min öfvertygelse, att Karlskrona station nog kommer att stå sig en och annan generation ännu. Mina skäl härtill äro hufvudsakligen trenne.

För det första är det tydligt, att om Karlskrona station skall kunna indragas, förutsätter detta, att Stockholm eller någon annan ort ordnas till en alldeles fullständig station. Om man nu antager att stationen skulle blifva Stockholm, så borde det i alla fall vara för en hvar i kammaren fullkomligt solklart, att någon förflyttning af hufvudstyrkan af flottan dit icke kan komma i fråga med mindre än att först och främst det blir anlagdt en kedja af befästningar i skärgårdens yttre och för det andra att ett tillräckligt stort varf anläggas. Hvad anläggandet af en kedja af befästningar i Stockholms yttre skärgård beträffar, så kunna vi väl föreställa oss, att, i det outredda skick frågan härom nu befinner sig, det skulle taga mycket lång tid innan densamma blir löst. Och det inse herrarna säkerligen äfven, att icke någon bör kunna ifrågasätta att lägga en större del af vår flotta innanför Vaxholms fästning, innan en sådan linje är anlagd, ty annars kunde liksom i Port Arthur hela svenska flottan komma att där instängas. Således innan befästningar i yttre skärgården blifvit anlagda, kan enligt min uppfattning icke någon taga på sitt ansvar att förlägga hufvudstyrkan af den svenska flottan inom Vaxholms fästning.

Men det finnes äfven andra skäl. Det nyss anförda skälet kan möjligen, om herrarna så vilja, anses vara af mera öfver-

*Anslag till
torpedbatteri
vid inloppet
till Karls-
krona.
(Forts.)*

gående beskaffenhet, då nämnda anordningar i framtiden kunna vidtagas, men de andra två skälen tror jag äro sådana, att det bör vara påtagligt, att vi icke heller för framtiden kunna undvara Karlskrona.

Det andra skälet är, att vi icke kunna reda oss utan replipunkter. Och när man nu har en replipunkt så välbelägen och så väl utrustad som Karlskrona, bör man icke draga in densamma. För 30 år sedan indrogo vi Göteborgs station. Vi hade förut en replipunkt på västkusten. Huru har det gått nu? Jo, vi hafva måst åter upprätta en replipunkt därstädes, och likväl anser jag, att denna är af väsentligt mindre betydelse för vårt sjöförsvär än hvad Karlskrona är. Är det också icke fråga om att förskaffa en annan replipunkt i Norrland? Säkerligen kommer också den dag, då den frågan kommer att på allvar upptagas. Kan det då vara rimligt, att under det att man åter upprättar en replipunkt, som man förut nedlagt, och man ser sig om efter en, som kan erfordras på ett annat ställe, man då skulle indraga en, som vi redan hafva välbelägen och som är i fullgodt skick?

Därtill kommer det tredje skälet, som jag för min del anser vara icke mindre väsentligt. Om vi komma i förvecklingar, kan det ju möjligen inträffa att vi få allierade. Dessa behöfva en bas för sina operationer, där de i lugn kunna reparera och fylla sina förråd. Karlskrona är en mycket lämplig sådan. Endast ur denna synpunkt gifves det enligt min uppfattning tillräckligt skäl för vidmakthållandet af Karlskrona station.

Jag tror, att det är två olika frågor, som man vid tal härom blandar ihop. Den ena är frågan om indragande af Karlskrona station, den andra frågan att göra en förflyttning af någon del af materielen från Karlskrona till Stockholm. I sistnämnda afseende är det ju alldeles uppenbart, att i och med detsamma som vårt försvar utvecklar sig, det är af stor betydelse att någon större del af vår flotta, i den mån den kan rymmas på Stockholms station och det utan fara kan ske, bör flyttas dit.

Jag har nu berört en del punkter för att söka visa nödvändigheten att bibehålla Karlskrona station. Här framför mig ligger ett föredrag af nuvarande befälhafvande amiralen i Karlskrona, som utvecklar denna sak närmare. Jag har icke berört någon af de hufvudsakligare synpunkter han framhållit. Om herrarna behaga läsa igenom detta föredrag, tror jag emellertid, att herrarna skola blifva öfvertygade om att Karlskrona station icke kan dragas in inom en skönjbar framtid.

Herr Lindman: Efter de tvenne sista sakrika anförandena kunde det synas fullständigt öfverflödigt, att jag yttrar mig i denna fråga, men den förste ärade talarens anförande var sådant, att jag

har svårt att underlåta detta, och jag får därför anhålla, att her-
 rarne ursäkta mig för en liten kort stund.

Den förste talaren yttrade i likhet med reservanterna, att ett
 torpedbatteri vid Karlskrona icke ägde samma vikt som ett så-
 dant batteri vid Oskar Fredriksborg. Jag är af en alldeles motsatt
 mening, och jag tror, att man kan anföra mycket goda och håll-
 bara bevis härför. Utanför Oskar Fredriksborg finnes nämligen,
 såsom vi alla känna, en stor och vidsträckt skärgård, hvilken i
 och för sig är ett utomordentligt försvar. Denna skärgård kan
 äfven anordnas med minspärningar, hvarjämte i densamma tor-
 pedbåtar kunna förläggas, och hvarje torpedbåt verkar såsom ett
 torpedbatteri — såsom ett flytande sådant. Vi kunna således i
 Stockholms skärgård anordna en yttre försvarslinje, men huru är
 i det fallet förhållandet vid Karlskrona? Där finnes icke någon
 skärgård, och minlinjerna kunna därför endast utläggas på en jäm-
 förelsevis kort sträcka. Karlskrona är således icke jämnställdt med
 Stockholms skärgård i detta afseende.

Man säger nu: Lagg ut minor — bottenminor som den förste
 ärade talaren sade — på förhand i fredstid, så att man är beredd
 mot ett fientligt anfall. Ja, detta kan man göra, men man måste
 betänka, att en del olägenheter äro förenade med en sådan anord-
 ning. Så t. ex. måste dessa minor stundom upptagas och öfver-
 ses, och är det flytande minor, måste detta enligt min uppfattning
 ske ganska ofta. Dessutom vill jag nämna, att ett sådant utläg-
 gande i fredstid af minor är förenadt med risk för den allmänna
 samfärdseln. Jag skall be att få hänvisa till att det är helt ny-
 ligen, som den femte minan sprang i en fransk örlogshamn under
 fredstid genom olyckshändelse. Således är ett utläggande af minor
 under fredstid förenadt med en viss risk. Skall man åter dröja,
 tills kriget utbrutit eller står så nära för dörren, att man kan
 vänta det när som helst, då kan det inträffa, att i en sådan hamn
 som Karlskrona storm i flera dagar hindrar utläggande af minor.
 Således är det lättare sagt än gjordt att kunna med absolut säker-
 het lita på dessa minor. Naturligtvis är det emellertid icke me-
 ningen, att om man får detta torpedbatteri, de fasta minorna där-
 för skola dragas in. Ingen har tänkt, att man skulle göra detta,
 utan minorna skola ändå utläggas. Man kan emellertid tänka sig,
 att minorna kunna upptagas. Att så kan ske, därpå hafva vi
 erfarenhet från sista kriget. Minfältet kan forceras af fartyg, men,
 mina herrar, om så skulle ske, då ligger detta torpedbatteri som ett
 slutvärn vid försvaret.

Jag skall icke här inlåta mig på den förste talarens uppgift
 angående bredden af loppet mellan försänkningarna vid Karlskrona,
 ty det är icke lämpligt att tala om den saken. Så mycket kan
 jag emellertid säga honom, att den siffra, han nämnde, är alldeles
 oriktig. De rörliga torpederna hafva, såsom de nu äro beskaffade,

*Anslag till
 torpedbatteri
 vid inloppet
 till Karls-
 krona.
 (Forts.)*

*Anslag till
torpedbatteri
vid inloppet
till Karls-
krona.*
(Forts.)

en porté af 2¹/₂ eller 3 kilometer, hvilket är en mycket stor distans i förhållande till den porté, hvarom i Karlskrona kan blifva fråga.

Den ärade talaren nämnde, att man i god tid förut vet om, när ett krig skall utbryta. Ja, lyckligt är ju, om man i god tid förut blifvit underrättad om att ett anfall förestår, men jag tror, att man gör klokast i att icke tänka, att fienden skickar sitt visitkort och anmäler saken på förhand, och att man gör sig beredd så mycket man kan redan i fredstid.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 36 och 37.

Lades till handlingarna.

Punkten 38.

Utskottets hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda memorial n:o 81, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 8 och 11 innevarande april bordlagda memorial n:o 82, med förslag till åtskilliga stadganden att införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret.

Herr vice talmannen: Som herrarna hafva funnit af detta betänkande, äro de af utskottet föreslagna nya bestämmelserna i full öfverensstämmelse med det nu gällande reglementets för riksgäldskontoret. Vid sådant förhållande tillåter jag mig hemställa, att paragraferna icke behöfva uppläsas, vare sig till nummer eller till innehåll, utan att endast utskottets förslag till kläm föredrages.

Härtill lämnade kammaren sitt samtycke, hvarefter utskottets i nu föredragna memorial gjorda hemställan bifölls.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 8 och 11 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 83, angående Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarne gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1905 åt en del tjänstemän och betjänte m. m., biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 49, i anledning af väckt motion angående lagbestämmelser i syfte att arbetstagares egna tillskott till under arbetsgifvarens förvaltning stående sjuk-, begravnings- och pensionskassor måtte i händelse af arbetsgifvarens konkurs betryggas såsom arbetstagarens egendom, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs första särskilda utskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 3, i anledning af återremiss från Första Kammaren af 57 §, 60 § andra och tredje styckena samt 62 och 63 §§ af det vid utskottets utlåtande n:o 1 fogade förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891. *Om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.*

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna, vid föredragning af utskottets utlåtande n:o 1 i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition, n:o 21, med förslag till lag om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, dels ock inom Riksdagen i ämnet väckta motioner, jämte det utskottets hemställan i öfriga delar bifallits, fattat skiljaktiga beslut dels beträffande 59 § och 60 § första stycket, som blifvit af kamrarna slutligt behandlade, men med olika utgång, dels ock beträffande 57 §, 60 § andra och tredje styckena samt 62 och 63 §§, som af Första Kammaren visats åter till utskottet, men af Andra Kammaren godkänts i enlighet med utskottets hemställan.

I föreliggande memorial hade utskottet till Första Kammaren

Om ändring i hemställt, att kammaren ville fatta beslut angående berörda lag-
vissa delar af förslags 57 §, 60 § andra och tredje styckena samt 62 och 63 §§.
lagen angående väghåll-

ningsbesvärets På framställning af herr talmannen beslöts, att ifrågavarande
utgörande på delar af lagförslaget skulle paragrafvis företagas till afgörande.
landet.

(Forts.)

Härefter föredrogs 57 §, som hade följande lydelse:

»Inom juni månads utgång hvarje år skall vägstyrelsen till revisorerne aflämna dels fullständig redovisning öfver föregående årets förvaltning, dels beräkning öfver såväl vägkassans utgifter för det kommande året som äfven den behållning, hvilken utöfver det i 62 § omförmälda öfverskott kan vid löpande årets slut vara att påräkna, jämte de inkomster, hvilka på grund af föregående beslut böra under det nästföljande året inflyta, dels ock ett på denna beräkning grundadt förslag till inkomst- och utgiftsstat för vägkassan under det nästföljande året; och åligger det revisorerne att före den 1 augusti till vägstyrelsens ordförande insända dessa handlingar, åtföljda af såväl berättelse öfver den af revisorerne verkställda granskning af vägstyrelsens redovisning som äfven revisorerne yttrande öfver förslaget till inkomst- och utgiftsstat för vägkassan samt de vägväsendet i öfrigt rörande förslag, styrelsen kan hafva framlagt.

Vägstyrelsens ordförande låter därefter i länskungörelserna offentliggöra revisorerne berättelse jämte styrelsens förklaring öfver möjligen gjorda anmärkningar samt förslaget till inkomst- och utgiftsstat med tillkännagifvande, att öfriga handlingar finnas för väghållningsskyldige hos vägstyrelsens ordförande tillgängliga samt att den, som i anledning däraf har något att erinra, skall sådant hos ordföranden anmäla före den 15 september.»

Herr Sjöcrona: Såsom kammarens ledamöter behagade erinra sig, tillät jag mig, då dessa paragrafer — eller rättare sagdt den 57 §, där saken afgjordes — förekommo under lördagens förhandlingar, fästa uppmärksamheten därpå, att frågan om den afgifna reservationen gent emot den af utskottet föreslagna lydelsen är af ganska ringa reel betydelse. Den berör i själfva hufvudsaken, enligt den statistik, som åtföljer Kungl. Maj:ts proposition, icke mer än 54 väghållningsdistrikt, ett antal som möjligen kan i någon liten mån ökas därigenom, att nya beskattningsföremål tillkomma, men som också kan till följd af inträffade förändrade förhållanden komma att nedsättas. Jag skall nu be att för min egen del få till detta lägga ytterligare den erinran, att om den nuvarande lagen hade innehållit samma bestämmelser, som innefattas i herr Cederbergs reservation eller den Lundellska motionen — om, säger jag, detta hade varit lag, skulle jag ha varit mycket tveksam i fråga om att påyrka en ändring i enlighet med Kungl. Maj:ts och

utskottets förslag, och detta af det skäl, att jag anser, att i all lagstiftning bör gälla detsamma, som är uttryckligen föreskrifvet om grundlagen, nämligen att lagen icke skall ändras utan att det är högst nödigt och nyttigt. När folket har vant sig vid en tillämpning af lagbestämmelser, som icke äro stridande mot det allmänna rättsmedvetandet, bör man enligt mitt förmenande icke vidtaga några ändringar i dessa bestämmelser. Detta har jag tillåtit mig att anmärka, på det att kammarens ledamöter må tydligen inse, att det ingalunda är något slags rätthafveri, som nu förmår mig att hemställa, om icke kammaren skulle finna skäligt att ena sig om Andra Kammarens beslut, d. v. s. att godkänna utskottets hemställan i de föreliggande paragraferna.

Kammaren fattade ju med tämligen stor majoritet beslut om dessa paragrafers återförvisning, uppenbarligen i syfte att få till stånd ett definitivt beslut, öfverensstämmande med herr Cederbergs reservation eller den Lundellska motionen. Låt oss nu se, hvilken situation uppkommer, om kammaren nu skulle fatta ett sådant beslut. Då kommer man att få sammanstående beslut rörande ett par ändringar i tidsbestämmelserna i § 57. Vidare komma att föreliggande sammanstående beslut rörande den sista punkten i § 62, hvilken är tillagd och som innehåller berättigande för väghållningsdistrikten att upptaga lån. Hvad § 63 angår, komma kammarens beslut att blifva tämligen nära öfverensstämmande med hvarandra; det är endast vissa redaktionsförändringar, som innehållas i den Lundellska motionen och herr Cederbergs reservation. Men själfva hufvudsaken är hvad som förekommer i sista stycket af 60 § och som motsvaras af herr Lundells förslag i 57 §, nämligen rörande uppställandet af utgifts- och inkomststat. Där skulle föreliggande å ena sidan Andra Kammarens och utskottets förslag om att hela den uppskattade naturaunderhållskostnaden skall delas ut på de naturaunderhållsskyldiges fyrkar, att beloppet af den kvot, som sålunda uppkommer, skall taxeras ut med samma belopp på öfriga fyrkar, och att först sedan, om det visar sig, att den sammanräknade summa, som därigenom uppkommer, icke räcker till att betäcka utgifterna, det öfverskjutande beloppet skall uttaxeras lika på alla väghållningsskyldiges fyrkar. Enligt det beslut åter, som, efter hvad jag nu förutsätter, Första Kammaren skulle fatta, nämligen om bifall till reservationen, skulle i utgifts- och inkomststaten alla skattemedel och bidrag uppföras på ena sidan samt hela den uppskattade underhållskostnaden och öfriga utgifter på andra sidan, hvarjämte vägs-katten skulle uttaxeras lika för alla väghållningsskyldiges fyrkar. Det inser ju hvar och en, att det är absolut omöjligt att åstadkomma något, som går midt emellan dessa beslut; de kunna icke med hvarandra sammanjämkas.

Man kan väl heller icke rätt gärna tänka sig, att utskottet skulle kunna föreslå, att, om Första Kammaren finge sin vilja fram

Om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Om ändring i vissa delar af lagen angående de väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

beträffande ett sådant eventuellt beslut, Första Kammaren exempelvis skulle afstå från sitt beslut om allmänningsskogarnas deltagande efter en fyrk för hvarje etthundra kronor af taxeringsvärdet. Detta skulle dessutom leda till det högst besynnerliga förhållandet, att de väghållningsdistrikt uppe i Norrland, som skulle hafva stor fördel af Första Kammarens beslut i 59 § rörande allmänningsskogarna, skulle gå miste om denna fördel, hvaremot de 54 distrikt, där ett bifall till Första Kammarens eventuella beslut i nu föreliggande paragrafer skulle vara af väsentlig betydelse och som äro andra än de nämnda norrländska, skulle få mindre skattebidrag än enligt den nu gällande lagen och utskottets förslag. Detta synes mig vara en sammanjämkning, som icke rätt gärna kan ifrågakomma.

Icke heller lärer det väl kunna tänkas, att Första Kammaren skulle få sin vilja fram beträffande ett sådant eventuellt beslut, mot det att Andra Kammaren afstode från sitt beslut om att bidraget skall bestämmas till en femtedel. Dessa två olika beslut lärer väl utskottet få försöka att sammanjämka utan sammanblandning med den nu föreliggande frågan.

Om således Första Kammaren nu fattar ett sådant beslut, som jag har förutsatt, så blir det, som jag redan nämnt, i själfva hufvudsaken omöjligt att åstadkomma en sammanjämkning. Och hvad blir då följden? Jo, att frågan om ändring i den gällande lagen i detta hänseende förfaller, och att sålunda fortfarande skall gälla hvad som nu gäller, hvilket är detsamma som Kungl. Maj:t och utskottet föreslagit. Vid sådant förhållande kan ju, så vidt jag kan förstå, Första Kammaren genom att nu antaga reservationen icke åstadkomma något annat, än att man i alla fall kommer till det som utskottet har föreslagit. Ty de högst obetydliga redaktionsförändringar, som skulle kunna förekomma i 63 §, blifva naturligtvis af alldeles ingen betydelse.

Det är på grund häraf och, såsom jag redan har sagt, alldeles icke af något slags rätthafveri, som jag nu tillåter mig hemställa, att Första Kammaren ville af dessa praktiska skäl bifalla hvad utskottet har föreslagit.

Herr Cederberg: Jag ber först att få konstatera, att den ändring, hvarom dessa paragrafer handla, icke, såsom herr ordföranden i utskottet uppgaf, influerar på endast 54 väghållningsdistrikt. Den influerar faktiskt på nästan alla distrikt inom riket; jag tror mig hafva visat detta under debatten i lördags. Därefter ber jag att få erinra om hvad jag äfven då visade, nämligen att den ändring i 46 §, som Kungl. Maj:t föreslagit och kamrarna nu sammanstående beslutat, kommer icke att visa det ringaste spår af verkan, för den händelse de återremitterade paragraferna bifallas, vare sig i den af Kungl. Maj:t eller i den af utskottet före-

slagna lydelsen. Det är af dessa skäl, och då icke något af utskottet granskadt eller formuleradt förslag till förändrade paragrafer föreligger, som jag för min del anser det lämpligast att nu helt enkelt afslå den 57 § liksom de följande. Skulle däraf följa, att hela förslaget till ändring af väglagen nu fölle, så är jag öfvertygad om att frågan kommer åter nästa år och då vinner en bättre lösning, än den nu kan få. Därmed har man knappast förlorat något, ty det nu föreliggande förslaget skulle enligt sammanstående beslut, fattade af båda kamrarna, icke tillämpas förrän med 1907 års ingång, och detta hinner man mycket väl med, äfven om man icke beslutar därom förrän år 1906.

Om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.
(Forts.)

Herr ordföranden har talat om sammanjämkning, och detta gifver mig anledning att nämna, att i afseende å sammanjämkning af de olika beslut i 60 §, som kamrarna fattat, framställdes vid den förberedande öfverläggningen i utskottet af en ledamot en idé, hvilken då möttes med något misstroende, men som, efter hvad man sagt mig, sedermera har på flera håll ansetts vara acceptabel och mycket lämplig, synnerligen som därigenom skulle lösas en annan fråga, hvilken annars icke vore så alldeles tillfredsställande ordnad. Den, som framkastade denna idé, vet emellertid, att genomförandet af densamma fordrar längre tid, mera arbete och större undersökningar, än som kunna medhinnas under denna Riksdag, hvarför han för sin del, därom är jag säker, icke ytterligare kommer att urgöra på denna idé. Till en kommande riksdag åter kan en sådan idé bearbetas och hinna genomföras.

Detta är ett ytterligare skäl, herr grefve och talman, hvarför jag nu anhåller om proposition på afslag på den föredragna paragrafen.

Herr statsrådet Odelberg: Då väglagen för några dagar sedan behandlades inom båda kamrarna, hade jag icke tillfälle att närvara i denna kammare, men jag får säga, att jag blef synnerligen förvånad, då jag fick höra, att Första Kammaren fattat beslut i öfverensstämmelse med herr Lundells motion och herr Cederbergs reservation. I den skrifvelse, som Kungl. Maj:t mottog från riksdagen år 1900 med begäran om revision af väglagen, sattes icke i fråga någon annan revision än af mindre väsentliga punkter i denna lag. Det var innebörden af Riksdagens skrifvelse, att man icke skulle röra vid lagens hufvudgrunder. Det ändringsförslag, som framlagts af herr Lundell, innebär emellertid enligt mitt förmenande en fullständig rubbning af väglagens hufvudgrunder. Det har synts mig, att man bort vara något försiktigare och fordra en något vidlyftigare utredning af denna sak, än som kunnat presteras af motionären och reservanten. Utskottet har också mycket riktigt anmärkt, att det blir förenadt med mycket stora svårigheter att genomföra motionärens förslag, såvida icke uppskatningen af vägunder-

Om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. (Forts.)

hålllets värde är gjord med den allra största noggrannhet, och det tror jag, att denna uppskattning i allmänhet lider af ganska stora brister.

Inom väghållningsdistrikten skulle aldrig någonsin kunna göras några besparingar, och några uttaxeringar annat än precis på öret kunde icke, om motionen antoges, komma ifråga. Man skulle aldrig hafva medel för att utföra grundförbättringar, anskaffa stenkrossare, inköpa sandtag och dylikt, på sätt man nu med full rätt gör på många ställen i vårt land. Jag för min del skulle finna det högst olyckligt, ifall Första Kammaren nu icke fattade samma beslut, som det Andra Kammaren redan har fattat, nämligen om bifall till utskottets förslag.

Hvad angår landshöfding Cederbergs förhoppning, att man nästa år skulle få fram denna fråga i ett bättre skick, än den nu föreligger, så tror jag icke, att man har någon anledning till en dylik förmodan, då ju Riksdagens båda kamrar i allt hufvudsakligt antagit hvad Kungl. Maj:t har föreslagit. Jag tror icke, att Kungl. Maj:t skulle framkomma med något förslag till omarbetning af dessa paragrafer.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till det förslag, som framställt af landshöfding Sjöcrona, nämligen att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens beslut.

Grefve Hamilton: Jag kan icke dela den uppfattning, som utskottets aktade ordförande nyss här uttalade, nämligen att en ändring af väglagen i den af herr Lundell angifna riktningen hvarken skulle vara nyttig eller gänelig. Vi hafva hittills i vårt land alltid ansett, att man icke bör beskatta skatteobjekten mera, än som är nödvändigt, men enligt nu gällande lag måste en större skatt uttagas, än som är af behovet påkallad, och denna skatt skall läggas till en fond. En fondbildning kan vara till gagn i vissa distrikt, men icke till gagn i andra, och då ett väghållningsdistrikt önskar få en fond till stånd, kan det besluta därom äfven enligt herr Lundells förslag. Jag tror också, att det sätt, hvarpå denna nämnd, som skall uppskatta vägarna, är tillsatt, utgör en borgen för att åtminstone icke väghållningsskyldigheten in natura blir för högt uppskattad. Men oakadt jag hyser denna åsikt, kan jag icke finna annat, än att det är nödvändigt att i detta ögonblick biträda utskottets förslag, ty om vi icke det göra, riskera vi måhända, att de öfriga förändringar i väglagen, som antagits af båda kamrarna, komma att falla, och detta vore till synnerligen stor skada för väglagen, för alla väghållningsskyldiga och för alla trafikerande. Då vi således stå i det predikamentet, att vi antingen kunna gå miste om alla förändringar i väglagen eller också måste antaga utskottets förslag, kan jag icke annat än ansluta mig till detta och frågå den ständpunkt, jag förut antagit.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Cederberg: Det är med anledning af hvad som yttrades från statsrådsbänken rörande den särskilda nämndens uppskattning som jag anser mig böra säga ännu några ord.

Det har varit taktiken såväl i utskottets utlåtande som från statsrådsbänken, att när man saknar allt stöd för sina påståenden i förevarande fråga, så söker man stödet däruti, att man påstår den särskilda nämndens uppskattning vara i så hög grad otillförlitlig, att man icke kan lita på densamma. Men hvarför i all rimlighets namn har man då denna uppskattning af den särskilda nämnden, om icke därför att man skall få något, som man kan lita på. Det är hela idén med denna uppskattning. Den tillmättes ock full tillit, när efter den skall bestämmas vägskatten, statsbidraget m. m., och då utgår man och måste man enligt min tanke utgå från den förutsättningen, att denna uppskattning är riktig. Fasthåller man icke den grunden, så har man icke någon grund alls för en hel del bestämmelser i väglagen. Ett bland de skäl, hvarför man icke nöjer sig med endast den uppskattning, som äger rum vid vägdelning, är just, att man anser uppskattningen varda mycket säkrare, om den granskas och i erforderliga delar jämkas genom den särskilda nämnden. Det är således enligt min tanke alldeles ohållbart att grunda påståenden på föregifvandet, att den särskilda nämndens uppskattning icke skulle vara riktig.

Herr Sjöcrona: Med anledning af hvad herr Cederberg yttrade därom, att jag skulle hafva sagt, att de nu föreliggande punkterna icke beröra mer än 54 väghållningsdistrikt, ber jag att få erinra därom, att jag sade, att det hufvudsakliga af detta förslag enligt hans reservation icke berör mer än 54 distrikt. Jag har icke förnekat, att det i viss mån kan beröra äfven alla öfriga distrikt.

Herr Cederberg slutade med att yrka afslag på den föredragna paragrafen och således äfven på de återstående delar, om hvilka kammaren nu skulle fatta beslut. Jag kan väl icke tro, att kammaren skulle vilja lyssna till ett sådant förslag. För öfrigt får jag säga, att det skulle i allt fall icke leda till den påföljd, som herr Cederberg föreställer sig, nämligen att hela det föreliggande lagförslaget skulle falla. Ty här är, mina herrar, icke fråga om att antaga en hel ny lag, hvars särskilda delar hänga tillsammans med hvarandra och som således skulle falla, därest vissa väsentliga delar icke antagas, utan här är fråga om att genomföra partiella förändringar, som alldeles icke alla stå i oskiljaktigt samband den ena med den andra. Man måste därför betrakta hvarje del af lagen och hvarje förslag till ändring särskildt för sig. Skulle nu ett så orimligt yrkande verkligen kunna vinna bifall, så skulle följden

Om ändring i vissa delar af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet. (Forts.)

blott blifva den, att de nu gällande motsvarande delarne i väglagen komme att fortfarande tillämpas, men då skulle man gå miste om de förändringar, som jag redan i mitt förra anförande antydde och om hvilka båda kamrarna otvifvelaktigt äro eniga, nämligen om ändring i tidsbestämmelserna i 57 § och om tillägg till 62 §.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder framställda yrkanden propositioner, först på godkännande af föreliggande paragraf samt vidare på afslag därå, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga återförvisade delar af utskottets lagförslag.

Godkändes.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts den 7 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 7, i anledning af väckt motion om försäljning af s. k. välgörenhetsfrimärken till förmån för svenska nationalföreningen mot tuberkulos, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Herr statsrådet *Odelberg* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

- 1:o) angående öfverlåtelse af Länna—Norrtälje järnväg;
- 2:o) angående anvisande af anslag till understödjande af Sveriges allmänna exportförening;
- 3:o) angående pension för förre läraren vid tekniska elementarskolan i Örebro C. G. Morén; och
- 4:o) med förslag till förordning angående en särskild stämpelavgift för försäljning af punsch.

Herr *Billing* uppläste en af honom med flere undertecknad motion, n:o 52, angående skrifvelse till Konungen i fråga om åvägbringande af förhandlingar mellan svenska och norska rege-

ringarna angående en ny ordning beträffande de unionella angelägenheterna.

Denna motion föredrogs och hänvisades till kammarens tillfälliga utskott n:o 1.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående öfverlåtelse af Länna—Norrtälje järnväg;

2:o) angående anvisande af anslag till understödjande af Sveriges allmänna exportförening; samt

3:o) angående pension för förre läraren vid tekniska elementarskolan i Örebro C. G. Morén.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till förordning angående en särskild stämpelafgift för försäljning af punsch.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen af Trollhätte kanal- och vattenverk m. m.;

n:o 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning af lifrustkammarens samlingar m. m.;

n:o 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förbättrade anordningar för barnmorskeundervisningen i Stockholm;

n:o 88, i anledning af väckt motion om afsättande af en procent utaf beloppet af under år 1906 inflytande brännvinstillverkningsafgifter för anordnande af föreläsning- och undervisningskurser i alkohologi m. m.;

n:o 89, i anledning af Andra Kammarens återremiss å statsutskottets utlåtande n:o 62 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående brobyggnad öfver Lule älf vid Trångforsen;

n:o 90, i anledning af Riksdagens år 1904 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning af statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1903;

n:o 91, angående väckt motion om afskrifning af återstående köpeskillingen för hemman och lägenheter, som få till skatte lösas; samt

n:o 92, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för vissa undersökningar rörande fiske- och mindre hamnar; äfvensom

lagutskottets utlåtande n:o 53, i anledning af väckt motion angående införande af proportionellt valsätt vid kommunala val.

Justerades elfva protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde;

hvarjämte, likaledes på hemställan af herr talmannen, kammaren medgaf, att de anslag, som utfärdats till nu pågående sammanträdes fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 13 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Odelberg* afämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående förändrade bestämmelser för skjutsningskyldighetens fullgörande i Stockholm;

2:o) angående försäljning till Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag af visst område af kronohemmanet Mörby n:o 1 i Stockholms län; och

3:o) angående försäljning af lägenheter från kungsgården 4³/₈ mantal Kungsberg med underlydande i Södermanlands län.

Anmälades och bordlades bankoutskottets memorial n:o 10, angående förändrad inredning af byggnaden för riksbankens afdelningskontor i Malmö.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 62, i anledning af väckt motion om inskränkning i förmanrätt för ränta å in-tecknad fordran; och

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 15 § i lagen angående sparbanker den 29 juli 1892.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran statsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtanden n:is 85—88.

Föredrogos och lades till handlingarna statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial n:o 89, i anledning af Andra Kammarens

återremiss å statsutskottets utlåtande n:o 62 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående brobyggnad öfver Lule älf vid Trångforsen.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran statsutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtanden n:is 90—92 äfvensom lagutskottets samma dag bordlagda utlåtande n:o 53.

Vid föredragning af Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen, angående förändrade bestämmelser för skjutsningsskyldighetens fullgörande i Stockholm, blef denna proposition på begäran bordlagd.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående försäljning till Stockholms—Rimbo järnvägsaktiebolag af visst område af kronohemmanet Mörby n:o 1 i Stockholms län; och

2:o) angående försäljning af lägenheter från kungsgården 4³/₈ mantal Kungsberg med underlydande i Södermanlands län.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kamraren åtskildes kl. 2,44 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
